

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: **KIS ADOLF.**

TÁRSSZERKESZTŐK: **Dr. STEIN FÜLÖP** és **Dr. HAHN DEZSŐ.**

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A luganoi nagygyűlés tárgyai.

Írta: **dr. Heller Farkas**, műegyetemi magántanár, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének titkára.

A nemzetközi érintkezésnek az eszmeáramlatok személyes közvetítése terén napjainkban való rendkívüli megélénkülése a munkásvédelem területét sem hagyta érintetlenül. Ez nem is lehet másképp. Midőn a különböző nemzetek tudósai a legkülönbözőbb kérdésekben keresik a kongresszusok, vándorgyűlések és konferenciák útján az egymással való érintkezést, akkor a szociálpolitikusok sem nélkülözhatték a nemzetközi közvetlen érintkezést.

A folyó év is több ily összejövetelnek az éve. Párisban a munkanélküliség elleni küzdelem, Hágában a munkásbiztosítás kérdése, Brüsszelben az iparegészségügy, Luganoban pedig a szociálpolitika legkülönbözőbb kérdései hozzák össze az ősztel a művelt államok szociálpolitikusait. Míg az előbbi nemzetközi összejövetel inkább egy-egy speciális kérdés vagy kérdéscsoport megvitatásának szólnak, addig a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének a szeptember 26-28-án tartandó nagygyűlése egy évek óta követett program keretében a szociálpolitikai kérdések egész komplexumát fogja tárgyalni. Ezért, és annál a jelentőségénél fogva is, melyet emez egyesületnek az a körülmény kölcsönöz, hogy immár két fontos nemzetközi egyezmény megalkotását számíthatja eredményei közé, különös érdeklődést érdemel a luganoi nagygyűlés.

A napirend, amely most már végleges alakjában fekszik előttünk, parlamentáris tárgyalás eredménye abban az értelemben, hogy annak megállapításában a nemzetközi egyesület kötelékébe tartozó minden nemzeti osztály részt vesz, minélfogva módjában áll az előtte különösen fontosnak látszó kérdéseknek a napirendre kerülését kívánni, egy jog, melyet a nemzeti osztályok igénybe is szoktak venni, jeléül annak, hogy nem egy holt, csak a forma kedvéért működő egyesüléssel van itt dolgunk, hanem oly szervezettel, melyet tagjai, az egyes nemzeti osztályok arra kívánnak felhasználni, hogy a saját törvényhozásuk keretében a külföld versenyére való tekintettel önállóan nem szabályozható kérdések nemzetközi szabályozása foganatba vétessék és a fontosabb szociálpolitikai kérdések megoldása előtt a szociálpolitika tekintélyeit egyesítő szervezet szakvéleménye beszereztesse.

A f. évi nagygyűlés elé kerülő, egytől-egyig nagyfontosságú kérdések a tárgyalás igen különböző stádiumaiban vannak, amint egyrészt az egye-

sület hosszabb vagy rövidebb ideig foglalkozik azokkal, másrésről pedig aszerint, amint maguk a szóban forgó kérdések is különbözőkép, könnyebben vagy nehezebben közelíthetők meg.

A napirend egyes kérdéseinek a tárgyalása már annyira előrehaladt, hogy úgyszólván csak a nemzetközi szabályozásra vonatkozó indítvány hiányzik ahhoz, hogy azok az egyesület tárgyalásai köréből kilépjenek az egyes államok egyezkedésének a körébe. Ilyen mindenekelőtt a fiatalok éjjeli munkájának a kérdése, mellyel az egyesület már régóta foglalkozik. Már az 1906. évi genfi nagygyűlés megállapította határozataiban az elveket, melyek szerint ezen kérdés nemzetközi szabályozásának a keresztülvitelét lehetők tartaná és az 1908. évi luzerni nagygyűlés határozatai közt tért foglal az a megbízás is, melyet a munkásügyi hivatal arra nyert, hogy alkalmas időpontban a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete nevében az egyes kormányoknál az ifjúkori munkások éjjeli munkájának az eltiltására megtegye az indítványt. Ha ez mindeddig meg nem történt és egyelőre aligha is fog megtörténni, ennek az oka nem a kérdés kidolgozatlan voltában, hanem csupán abban van, hogy nem lehet egyelőre új munkásvédelmi nemzetközi egyezmények kötésére addig számítani, amíg a foszfor-szerződés sincs még egészen tető alatt és a nők éjjeli munkájának a tilalmáról szóló egyezmény sem ment még át az életbe.

Egyébként, bármily szerényeknek tartjuk is az igazság és az emberiség, de meg a jól felfogott közgazdasági érdek szempontjából is azokat az alapelveket, melyeket a kérdés szabályozására vonatkozólag az egyesület felállított, azoknak kivált a hátramaradottabb szociálpolitikai törvényhozással bíró országokban való megvalósítása nagy nehézségekkel fog járni. A 14 éven aluli munkásokra nézve ugyanis feltétlen tilalmat kíván az egyesület és általában az ipari üzemekben el akarja tiltani a 14—18 év közötti munkások éjjeli dolgoztatását is és minden ifjúkori munkás részére este 10 óra és reggeli 5 óra közé eső 11 órai éjjeli pihenőidőt követel. Ha az ifjúkori munkások éjjeli munkájának a kérdése a szabályozás alapelveinek ily határozott megállapítása dacára még mindig a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete közgyűlésének a napirendjén szerepel, annak az oka az, hogy a 14—18 év között levő munkásokra vonatkozólag megengedhető kivételeket illetőleg a luzerni nagygyűlésen sem jött létre teljes, végleges megállapodás. Ugyanis már a genfi nagygyűlésen heves vita folyt arról, hogy mily körben engedjék meg különös körülményekre való tekintettel a 14 éven felüli ifjúkori munkásoknak éjjel való foglalkoztatása. Abban megegyeztek már akkor a delegátusok, hogy vis major esetén, valamint gyors romlásnak kitett nyersanyag különbeni elromlása esetében kivételesen a jelzett koru fiatal munkások foglalkoztatása is megengedhető, de arra nézve, hogy az egyes iparágak megtanulhatása céljából az állandó tüzeléssel foglalkozó iparágakban mily kivételek állapíttassanak meg, voltaképp máig sincs megállapodás. A genfi gyűlés, bár foglalkozott a szóban forgó iparágak részére teendő kivételek kérdésével, ez irányban határozatot nem hozott, hanem egy szakértő-bizottság kiküldését határozta el. A bizottság — melyben mellesleg megjegyezve Magyarország, bár két hely állt volna rendelkezésére, nem képviseltette magát — a luzerni nagygyűlés előtt alaposan átvizsgálta a kérdést és jelentésének az eredményekép, ismét hosszabb vita után, a luzerni nagygyűlés határozataiban megnövelte az engedhető kivételek számát, mert az üvegiparra és a hengerművekre vonatkozólag tanoncnevelés szempontjából (utóbbi iparágban csak a 16. évtől kezdve, az üvegiparban pedig bizonyos feltétek mellett) megengedhetőnek mondotta ki az ifjúkoriak éjjeli munkáját. A gyűlés tárgyalásain azonban utalás történt arra, hogy a technika haladása könnyen a legközelebbi jövőben oly fordulatot vehet, mely feleslegessé teszi ezeknek a kivételeknek a megengedését. Az idej nagygyűlésen az előtte újból összeülő szakbizottság előreláthatólag főképp ez irányban fog jelentést tenni

és azt a kérdést fogja megvilágítani, a folyamatban levő technikai átalakítások az üvegiparban és a hengerműveknél az ifjúkori munkások éjjeli munkájának a feltétlen tilalmát megengedik-e? A bizottság egyébként esetleg más irányban is érdekes anyagot fog e kérdést illetőleg felszínre hozni.

Egy másik kérdés, melynek tekintetében a nézetek már a luzerni nagygyűlésen is tisztázódtak, a munkásvédelmi törvények végrehajtásának a kérdése. E tekintetben ugyanis egy az összes kulturállamokat felölelő anyaggyűjtésről van szó, melynek mikéntjét illetőleg a megállapodás már megvan és így a luganói gyűlés csak a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal idevonatkozó összeállítását várja, mely azután a luzerni határozatokhoz képest a nyilvánosságnak is hozzáférhetővé teendő. Ha ugyan a luganói nagygyűlés is megmarad a genfi nagygyűlésen kifejezésre jutott azon álláspont mellett, hogy a munkásvédelmi törvények végrehajtását illetőleg csak adatgyűjtést végezzen az egyesület és a törvényhozás befolyásolásától tartózkodjék. Mert kétségtelen, hogy a munkásvédelmi törvények végrehajtását illetőleg alig találhatunk súlyosabb okot, mely az egyesület ezen tartózkodó álláspontját indokolná. Hiszen ez a kérdés úgyszólván mindegyik között, mely az egyesületet foglalkoztatja, a legfontosabb, mert hiába hozatnak a legüdvösebb munkásvédelmi törvények, ha végrehajtásuk nem megfelelő. Ép ezért ezen törvények végrehajtása fejlesztésének a kérdése csak úgy kell, hogy foglalkoztassa az egyesületet, mint az általa tárgyalt egyéb kérdések. Az, hogy különböző országokban különböző az iparfelügyelet szervezete, itt a kérdés egységes szempontból való tárgyalásának ép oly kevésbé lehet akadály, mint ahogy a munkásvédelem egyéb kérdéseinél sem akadály a nemzetközi szempontból való tárgyalásnak az, hogy minden országban más-más törvények szabályozzák az illető kérdést. Az iparfelügyeletnek is ép úgy megvannak a nemzetközi vonatkozásai, mint a többi szociálpolitikai kérdésnek, mert ha az egyik államban szigorúan, a másokban sehogy sem hajtják végre a munkásvédelmi törvényeket, akkor ez a nemzetközi piacon az illető államok iparát igen eltérő helyzetbe juttatja. Épen ezért a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete előbbutóbb bizonyára az iparfelügyelet fejlesztésének a kérdésével is fog foglalkozni a munkásvédelmi törvények végrehajtására vonatkozó adatgyűjtésen kívül, amint hogy más kérdésekkel kapcsolatban, p. o. az otthon-iparral összefüggésben már eddig is foglalkozott az iparfelügyelet kiterjesztésének és hatályossá tételének a kérdésével. Az adatgyűjtésnek az értéke épen abban van, hogy az anyagból a jövőre és az intézmény fejlesztésére vonatkozó következtetéseket levonjuk és ha ezt az egyes kormányoktól, valamint a nagyközönségtől az egyesület az anyag közzététele által megkivánja, akkor önmagának a konzekvencia levonásától alig szabad tartózkodnia.

A megérett kérdések közé tartozik a maximális munkanap kérdése is részben. E tekintetben ugyanis *Sombart* fényes apologiájának hatásaként a genfi nagygyűlés arra az álláspontra helyezkedett, hogy az egyesület nemcsak a munkások védett csoportjaira, a nőkre és fiatalokra nézve követeli a maximális munkának megállapítását, hanem a felnőtt férfiakra nézve is, mert az ortodox közgazdaságtan részéről a szerződési szabadság mellett felhozott érvek idejüket multák. A luzerni nagygyűlés az időközben gyűjtött anyag alapján kimondotta, hogy a felnőtt férfi munkásokra nézve egyelőre a szövő-fonóiparban a 10 órás, a bányászatban pedig a 8 órás maximális munkanapot tartja megszabandónak. A nőkre vonatkozólag egyáltalában a 10 órás maximális munkanap mellett foglalt állást.

Azonban a luzerni nagygyűlés nem tudott megállapodásra jutni két részletkérdésre nézve. Az egyik az, hogy a bányászatban miképp értelmeztesék a 8 órás munkanap? Beszámíttassék-e a munkaidőbe a munkásoknak a bányába való be- és kiszállítása, avagy a bruttó-munkaidő tegyen ki csak 8 órát? Az előbbi a munkaadóknak, az utóbbi a munkásoknak ked-

vezne. A tényleges viszonyok e kérdés elbírálásánál kétségkívül figyelembeveendő, minthogy pedig ez irányban elegendő anyag a luzerni nagygyűlésnek nem állt rendelkezésre, ez újabb adatgyűjtést határozott el és egy szakbizottságot küldött ki az anyag feldolgozására. Ez a bizottság a luganói nagygyűlés előtt fog összejönni és határozatai az idej nagygyűlés elé kerülnek. Magyarország is meghívást nyert e bizottságba, miért is a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete felterjesztést intézett a pénzügyminiszterhez, kérvén, hogy egy bányászati szakközeget e bizottságba küldjön ki. Bár ez ideig a kiküldetés megtörténtéről az egyesület értesítést nem nyert, reméljük, hogy Magyarország képviselője nem fog ezen szakbizottságból is hiányozni.

A másik nyitva maradt kérdés az volt, hogy a kohókban, hengerművekben és az üvegyárakban a munkaidő maximális tartamának a megállapítása mikép történjék? Kevesebb nehézséggel jár-e itt az, ha a hármas csoportokban való váltás állapítatik meg, avagy könnyebben vihető-e esetleg keresztül a heti maximális munkaidőnek a megsabása, mely esetben a gyártási folyamat esetleg kevésbé lesz feltartva. Ennek a kérdésnek az eldöntése a luganói nagygyűlésre vár. Magyarországra vonatkozólag *Koiss Géza* ipari főfelügyelő szakértő tollából került ki az előadmány, mely a nagygyűlés elé lesz terjesztve.*) Ez az előadmány a heti munkaidő maximális megállapítását a magyar vas- és üvegyipar szempontjából inkább jelzi elfogadhatónak, mint a hármas csoportokban való váltás rendszerét. A heti maximális munkaidőnek 60 órában való megsabását javasolja, melyhez a vasárnap is dolgozó üzemeknél kéthetenként még 20 órát kíván csatolni, úgy hogy átlag heti 70 óra volna a maximális munkaidő ezekben az iparágakban. A napi 10 órai munkaidőt legfeljebb 12 órás keretben olyképp véli beosztandónak, hogy a munkásoknak elegendő idejük maradjon délelőtt és délután, valamint délben az étkezésre. Erre az eredményre *Koiss-t* főképp az az elv vezette, hogy a törvényes szabályozás lehetőleg alkalmazkodjék a fennálló viszonyokhoz. Referátuma hosszas tapasztalás és a szóban forgó iparágak alapos ismeretének az eredménye és így bizonyára méltánylást fog találni a külföld előtt is. Hogy a többi nemzeti osztály is hasonló mérsékelt javaslattal fog-e előállni, az természetesen kérdéses.

Az immár alaposan előkészített kérdések közé tartozik az ipari mérgezések kérdése is. A méreglajstrom készen van és csak végleges approbációra vár. A foszforkérdésnél inkább csak beszámolásról, a berni egyezmény sorsának a figyelemmel kíséréséről van szó, az ólomkérdésben pedig, melynek az állását a múlt alkalommal behatóbban ismertettük,**) már kész javaslatok kerülnek a luganói nagygyűlés elé. Igaz, hogy ezeknek a javaslatoknak a tárgyalása, kivált ha a keresztülvitel módjára is alaposabban kiterjeszkednek, derekas munkát fog a nagygyűlésnek adni. Hasonlóképp beható tárgyalást fog előreláthatólag igényelni a caissonmunkával járó veszedelem kérdése is. Nem mulaszthatjuk el e helyen is sajnálatunkat kifejezni az iránt, hogy a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének az ipari mérgek bizottságában a luzerni nagygyűlésen annyira bevált szakemberét, dr. *Chyzer Bélát* a halál elragadta sorainkból és hogy egyelőre nem sikerült az ólommérgezés kérdésére az egyesületnek hasonló lelkes szakértőt találni, úgy, hogy a luganói nagygyűlésen Magyarország részéről nem orvos fog az ipari mérgek tárgyalására kiküldött bizottságban résztvenni.

Egyike a nagygyűlés elé kerülő legbonyolultabb kérdéseknek az otthoni munka terén fennálló sürgősen orvoslást kívánó bajok elhárítása. Bár e kérdéssel is régen foglalkozik az egyesület és a kiinduló pontra vonatkozólag elég gyorsan tisztában volt, midőn megállapította, hogy az

*) A maximális munkanap szabályozása a kohókban, hengerművekben és üvegyárakban. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének kiadványa. 14. sz. Budapest, 1910.

***) Javaslatok az ólommérgezések elhárítására. »Munkásügyi Szemle« 1910. 14. sz. 453 o.

ezen üzemformánál divó rendkívül alacsony bérek minden bajnak a kutforrásai, mégis ez a kérdés egyike a még legkevésbé tisztázottaknak. Úgy a genfi, mint a luzerni nagygyűlés idevágó határozatai hosszadalmasak és épen ez mutatja legjobban, hogy az egyesület még nem találta meg a módját a kérdés megoldásának, vagy csak jobban való megközelítésének sem. A genfi nagygyűlés főképp arra helyezte határozataiban a súlyt, hogy a nemzeti osztályok igyekezzenek saját törvényhozásuknál az otthonmunkások kötelező jegyzékbevételét, valamint a bérfizetésnél bérjegyzék átnyújtását biztosító intézkedéseket kivinni. Emellett az iparfelügyeletnek az otthonmunkásokra való kiterjesztését, vevőligák, valamint az otthonmunkások szervezeteinek alakulását elősegítő tevékenységet és a fennálló közegészségügyi rendelkezések szigorúbb alkalmazása útján az otthonmunkások lakásviszonyainak a javítását tűzte ki a genfi nagygyűlés különösen követendő célként. Minthogy pedig az otthonmunkások és háziiparosok tetemes része a nemzetközi piac számára termel, egyúttal megbizta a nagygyűlés a nemzeti osztályokat abban az irányban való adatgyűjtéssel, hogy melyek ezek az iparágak és hogy mily befolyással volna ezekre az otthonmunkások és háziiparosok helyzetének a szabályozása. Az ennek alapján összegyűlt érdekes anyag sem hozta azonban a luzerni nagygyűlést abba a helyzetbe, hogy a kérdést megoldásához közelebb vigye. A luzerni idevágó határozatok még hosszadalmasabbak, mint a genfié. A súlyt egyrészt az otthonmunkások és háziiparosok szervezkedésére, másrészt pedig a bérhivatalok felállítására helyezik és ez irányban a nemzeti osztályokat tanulmányok eszközlésére hívják fel. Nevezetesen különösen megvizsgálandónak jelezte a luzerni nagygyűlés azt a kérdést, mennyire foglal tért az egyes országokban az otthonmunkások és háziiparosok szervezkedése, mily kilátással bír ez a szervezkedés a jövőre, van-e a fennálló törvényes rendelkezéseken belül módja annak, hogy az éhségbéreket kikötő munkaszerződések üldöztessenek vagy magánjogi semmisséggel sujtassanak és mikép lehetne paritásos bérhivatalokat az egyes országokban esetleg először csak egyes és mely iparágakban szervezni? Magyarországra vonatkozólag *Ferenczi Imre* vállalkozott az előadmány elkészítésére és így reméljük, hogy erre a kérdésre vonatkozólag a magyar viszonyokról is tájékoztatást nyer a külföld, bár a kép, mely hazánkra nézve e tekintetben festhető, alig lesz kedvező.

A részint háziipar-, részint pedig otthoniparként a Svájcban, Ausztriában, Németországban, Franciaországban és Amerikában üzött csipkecsinálás tekintetében a házi- és otthonipar egyéb nemeivel szemben inkább a nemzetközi szabályozás gondolata állt előtérben már a luzerni nagygyűlés alkalmával. Azóta a német osztály beküldötte véleményét, mely a nemzetközi szabályozást ebben a kérdésben annál is inkább kívánatosnak tartja, mert csak kevesebb ország van érdekelve és így a megegyezés talán nem fog túlnagy nehézségekkel találkozni. A luganoi konferencián esetleg egy külön szakbizottság fog e kérdéstről tárgyalni és ha ez a nagygyűlés valamelyik kérdés tekintetében a diplomáciai tárgyalásoknak a megkezdését fogja közvetlenül javasolni, úgy az valószínűleg a csipkekészítés kérdése lesz.

A luganoi nagygyűlés napirendje a fent felsorolt és a csipkeverés, valamint caissonmunka kivételével az egyesületet régebb óta foglalkoztató kérdéseken kívül két egészen új kérdést is tartalmaz. Az egyik a fiatalok munkások munkaidejének a szabályozása, mely a német osztály javaslatára vétetett fel a napirendre. A tárgyalás előreláthatólag a fiatalok munkások részére is egy maximális munkanap javaslatához fog vezetni és habár közvetlen megvalósításra ez alighanem ép oly kevésbé fog jutni, mint a maximális munkanapra vonatkozólag hozott eddigi határozatok, azért mégsem tekinthető feleslegesnek ennek a kérdésnek a tárgyalása, mert így a maximális munkanap kérdésének ismét egy újabb oldalát fogja az egyesület alaposan megvilágítani és a maximális munkanap kérdésének esetleg később

megindítandó nemzetközi szabályozása alkalmával legalább e tekintetben is teljesen tisztázott álláspontja lesz az egyesületnek.

Új továbbá a munkásszabadságolások kérdése is. Megvallom, nem értem egészen, miért ragadták ki a számos megoldásra váró kérdés közül épen ezt, mely úgylátszik még a legtöbb államban csak kezdetleges stádiumban van. Talán a luganoi tárgyalások fel fognak ez irányban világo-sítani. Az osztrákok igen érdekes összefoglalást készítettek saját országukra vonatkozólag a munkaszabadságolások kérdését illetőleg. Eszerint az 1907—1909. években kötött 1.700 kollektív szerződésből 78 tartalmaz a munkásszabadságolásra vonatkozó határozmányt és pedig főképp az építkezéseknél, a litografiai és könyvnyomatos iparban, valamint a kereskedelemben és közlekedésben foglalkoztatott munkásokra és alkalmazottakra nézve. Az összefoglalás szerint körülbelül 12.000 munkáson és alkalmazotton felül van azoknak a száma, akik szabadságidőre tarthatnak igényt. A teljes fizetés mellett igényelhető szabadságidő a munkásokra vonatkozólag természetesen, amennyiben eziránt a osztrákok összeállítása tájékoztat, körülbelül évi 3—6 nap között ingadozik, a szolgálatban állás 5 éve után azonban egyes iparágakban egy hetet, sőt néhol ennél többet is tesz ki. Magyarországra vonatkozólag *Szántó Menyhért* vállalkozott egy összefoglalás készítésére. Sajnos, anyag alig áll rendelkezésre. Összeállításából megtudjuk, hogy a távirda- és távbeszélőépítkezéseknél alkalmazott állandó munkások 3—8 napi szabadságot nyernek szolgálati idejükhöz mérten, a posta- és távirdakezelésben alkalmazott állandó napibéreseknek és munkásoknak 3 évi szolgálat után 8 napi szabadságidő jár, a m. kir. államvasutak munkásainak pedig 3 évi szolgálat után 8 napi szabadságidőre van igényük. Kollektív egyezményről csak egyről tesz ez az összeállítás említést és pedig a nyomdászok 1910—1918. évi kollektív szerződéséről, mely 5 évi munka után az ugyanazon üzemnél alkalmazott munkások részére 3 nap szabadságidőt állapít meg.

Az új kérdésekkel kibővült napirend az egyesület részéről régebben tárgyalt kérdések közül egyiket-másikat nem tartalmazza. Így mindenek előtt nem találjuk napirenden a gyermekmunka kérdését, melyet a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal azért javasolt a napirendről levenni egyelőre, mert azt nem találja a tárgyalásra eléggé megérettnek. Mi magyarok ennek csak örülhetünk, mert az ősszel a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete e kérdéssel alaposan foglalkozni kíván és a tervezett értekezleten felszínre kerülő tapasztalatokkal és adatokkal felvértezve fogunk legalább ezen kérdésnek az esetleg az 1912. évi nagygyűlésen való tárgyalásában részt vehetni, míg most az ez irányban nem túlságosan sok felvilágosítást nyújtó üzemi statisztikán és a *Chyzer*-féle inkább magánadatgyűjtésen alapuló, bár elég tanulságos munkában foglaltakon kívül más adatokkal nem rendelkezünk.

A Nemzetközi Munkásügyi Hivatal a munkásbiztosítás kérdésének a napirendről való levételét is javasolta. E tekintetben a többi nemzeti szakosztályoknak nem is volt ellenvetésük. Magyarország részéről *Pap Géza* kéretett fel azon előadmány elkészítésére, mely már az 1908. évi luzerni nagygyűlésnek lett volna bemutatandó, mely azonban, minthogy a régebben felkért két előadó közül egyik sem dolgozta fel a kérdést, csak most lesz bemutatható. A késedelem azonban ez esetben nyereséggel járt. *Pap Gézában* ugyanis olyan szakembert sikerült megnyernünk, ki a legnagyobb szakértelemmel felelt meg a megbízatásnak és a jogi tudást, valamint szociálpolitikai érzéket kívánó kérdést minden tekintetben a legmegfelelőbbben dolgozta fel. Előadmányában *) kifejti, hogy bár munkásbiztosítási törvényünk látszólag merev álláspontot foglal el a külföldiekkel szemben, a gyakorlatban álláspontunk éppenséggel nem merev. Magyar-

*) A külföldiek betegségi és balesetbiztosítása Magyarországon. A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének kiadványa. 13. sz. Bpest. 1910.

ország a külföldi munkásokat nem részesíti a munkásbiztosítás tekintetében kedvezőtlenebb elbánásban, mint a legtöbb nyugati állam, sőt a Balkán-országokkal szemben követett eljárása a kereskedelemügyi minister rendelete folytán nemcsak a viszonyosság elvén áll, mint a nyugati országokkal szemben, hanem ezen rendezett munkásbiztosítással nem bíró országok munkásai nálunk a belföldiekkel egyenlő elbánásban részesülnek. Rámutat azonban *Pap Géza* előadmánya még egy igen fontos szempontra is. Nevezetesen arra, hogy bár a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete a viszonyosság elvét írta zászlajára a munkásbiztosítást illetően, az Amerikába vándorolt magyar és egyéb európai munkások az új világban nemcsak hogy viszonyos elbánásban nem részesülnek, hanem a munkásbiztosítás áldásaiból nagyrészt egészen ki vannak zárva. Ennek megfelelően *Pap Géza* előadmányában azt javasolja, hogy a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete ne vegye le a napirendről a munkásbiztosítás kérdését, hanem Amerikával való vonatkozásában vegye azt újból tárgyalás alá.

A Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete, élén *Szterényi József* elnökkel, erősen állást foglalt *Pap Géza* javaslata mellett és az egyesület elnöke személyes tekintélyét is latba vetette az irányban, hogy a munkásbiztosítás kérdése a luganoi nagygyűlés napirendjére is kitűzessék. Sikerült is célt érni; a napirend csakugyan az első bizottság tárgyai között tartalmazza a munkásbiztosítási egyezmények kérdését is, melyet két oly szakférfiu, mint *Szterényi József* és dr. *Pap Géza* fognak magyar részről Luganoban képviselni. Biztosra vesszük, hogy a magyar munkások szempontjából oly fontos amaz óhajlás, hogy Amerika is mielőbb a viszonyosság elvét alkalmazza a területén dolgozó európai munkásokkal szemben a munkásbiztosítást illetően, a többi európai országok képviselőinél és magánál az amerikai osztálynál is épp oly élénk visszhangra fog találni, mint amilyen lelkesedéssel fogadta a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal *Szterényi József* elnökhöz intézett levelében javaslatunkat.

Érdekesnek ígérkezik a luganoi nagygyűlésnek az 1911. évi drezdai kiállításra vonatkozó tárgyalása is. E tekintetben ugyanis a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal azt a kívánságát fejezte ki, hogy a nemzeti osztályok egységes terv szerint járjanak el s lehetőleg mutassanak be a kiállításon egyes fontosabb iparágakat illetően mortalitási és morbiditási adatokat. Ez kétségtelenül igen tanulságos és hasznos volna, amennyiben a munkásvédelem óriási jelentőségét egész Európára kiterjedőleg fényesen megvilágítaná. Csak az a kérdés, vajjon a mindenfelé népszámlálással elfoglalt statisztikai hivatalok az idén erre a célra kaphatók lesznek-e? Mindenesetre kívánatos, hogy akkor, ha a többi nemzet ily adatok rendelkezésre bocsátására vállalkozik, Magyarország se maradjon távol.

A gazdasági munkások betegbiztosítása Königsbergben.

Írta dr. Fáy Gyula.

Németországban a birodalmi törvény nem tette kötelezővé a gazdasági munkások betegség esetére való biztosítását, csak felállította azokat a szabályokat, amelyek alkalmazásba veendőek abban az esetben, ha a kötelezettség országos törvénnyel, vagy helyi szabályrendelettel behozatik.

A birodalmi törvény alapján Németországnak csak csekély részében, nevezetesen: Badenben, Hessenben és Szászországban hozatott be orszá-

gos törvénnyel a gazdasági munkásokra a megbiztosítási kényszer. Ha ehhez még figyelembe vesszük, hogy Bajorországban és Württembergben szintén fennáll a gazdasági munkások megbiztosítására bizonyos csekélyebb gondoskodás, mely a birodalmi törvény alapján való országos rendezést van hivatva pótolni, akkor elmondhatjuk, hogy ez a kérdés rendezettnek tulajdonképpen csak a legintenzivebb gazdálkodást üző Dél-Németországban tekinthető. Németország többi részében ily értelmű országos törvényeket nem hoztak és helyi statutumok útján is csak nagyon szórványosan gondoskodtak a gazdasági munkásokról.

Poroszországban, melynek egyes részein a gazdasági viszonyok leginkább hasonlítanak a mieinkhez, csak néhány közigazgatási kerületben létesítettek szabályrendelet útján a gazdasági munkások részére kötelező megbiztosítást. Ezek közül a legnagyobb tevékenységet fejtí ki a königsbergi kerületi közös községi biztosító intézmény.

Most, amidőn a mi gazdasági munkásbiztosításunk reformja a gazdasági egyesületek által megindított s immár a képviselőházban is visszhangra talált mozgalommal szőnyegre hozatott, s ezzel kapcsolatban szó fog eshetni a mi gazdasági munkásaink kötelező megbiztosítása érdekében teendő intézkedésekről is, úgy véljük, nem lesz érdektelen, ha a königsbergi intézmény működéséről tájékoztatást nyújtunk.

Königsbergben a gazdasági cselédek, alkalmazottak és munkások megbiztosítására szolgáló közös községi biztosítás a közigazgatási kerületi választmány által alkotott szabályrendelettel 1893-ban állítatott fel. Az intézmény az említett választmány vezetése alatt áll, központi igazgatása pedig a választmány elnökének feladata, kit az adminisztráció végzésében a kerületi titkár helyettesít. Vagyonát a kerületi pénztár kezeli, számadásai a kerületi számadások külön kiegészítő részét képezik. A külső adminisztrációt, nevezetesen mindennemű bejelentés átvételét és nyilvántartását, a járulékok behajtását és a központba való beszállítását a kerületbeli 122 község és 144 lovagbirtok előjárói teljesítik.

A biztosítottak száma átlag mintegy 13 ezer, melyből a csakis előzetes orvosi vizsgálat alapján felvehető önkéntes tagoké sohasem éri el a 150-et. A biztosítási kényszer alól nem vétetnek ki, illetőleg önként is biztosíthatók a nyugdíjasok, feltéve, hogy legalább valami keveset dolgoznak. Csupán a teljesen munkaképtelenek vannak a biztosításból egészen kizárva. A biztosítási kényszer a nőtlen cselédlegényekre, valamint szolgáló leányokra épen úgy, mint általában a belső (háztartásbeli) cselédekre nem terjed ki.

A biztosításért $2\frac{1}{2}\%$ -os járulékot szednek, mely a közigazgatási hatóság által megállapított átlagos napibérek alapján vettetik ki. Ez idő szerint a felnőtt férfinak átlagos napibére 1.70 márkában, a felnőtt nőmunkásnak, valamint 16 éven aluli fiúmunkásnak 1 márkában és a 16 éven aluli nőmunkásnak 0.75 márkában van megállapítva. E szerint fizetnek tehát hetenkint 25, illetőleg 14 és 11 pfenniget, tekintet nélkül arra, hogy tényleg mennyit keresnek, ami például az évi 2.000 márkáig kereső gazdasági alkalmazottaknál önként értetőleg sokkal többet tesz ki ezen átlagos mértéknél.

A gazdasági cselédek, alkalmazottak és munkások után fizetett megbiztosítási járulék $\frac{2}{3}$ -át a gazdának jogában állana az illetők béréből levonni, de e tekintetben a königsbergi kerület sem képez kivételt az általános németországi szokás alól s itt is egészben a gazdák viselik az összes biztosítási járulékokat, sőt nem is kapnának gazdaságukba munkást oly feltétel mellett, hogy a járulék megfelelő hányada levonassék.

A gazdák legnagyobb része azonban igénybe veszi az állami törvény azon kedvezményét, hogy a gazdaságában legalább egy évre szerződött állandó alkalmazottai után csak féljárulékot fizet, aminek ellenében az illetők csak ingyen gyógykezelést kapnak, ellenben táppénzre nincs joguk. Azoknál a gazdáknál, akik e kedvezményt nem veszik igénybe, a táppénzt

nem a cselédek kapják, hanem mintegy a kiszolgáltatott cselédbér kárpótlásaként a gazdák javára esik.

A járulékok a szabályrendelet alapján hetenkint előre lennének fizetendőek és a gazdának ismét visszatérítendőek abban az esetben, ha a munkás a hét vége előtt lép ki a szolgálatból. A gyakorlatban azonban $\frac{1}{4}$ évenként utólag fizettetnek be, miként ez a gazdasági munkások betegségbiztosításánál például Délnémetországban is általában szokásos. Nem fizetés esetén a többi községi adók módjára végrehajtás útján hajtattak be.

A járulékkal szemben a biztosítottaknak joguk van 13 hétig gyógyításra és azoknak, akik után az egész járulék fizettetik: táppénzre. A biztosítottak családtagjai, ha megbetegszenek a közös községi biztosítástól sem táppénzt, sem ingyen gyógyítást nem követelhetnek, csupán abban a kedvezményben részesülnek, hogy a pénztári orvosokhoz bizonyos meghatározott időpontokban orvosi tanácsért mehetnek.

A gyógyítás célszerű és olcsó keresztülvitele körül ezen közös községi biztosításnak óriási könnyebbségére van az ottani nőegylet, mely kórházat tart fenn és a községekben diakonissákat alkalmaz.

Maga a közigazgatási kerület természetesen hozzájárul a kerületben levő összesen 7 kórház és ezek közt a 3 nőegyleti kórház fentartásához. Ezenfelül az általános közegészségügy érdekében a nőegylet részére évi 6.500 márka segélyt nyújt annak fejében, hogy az 16 diakonissát (Gemeindeschwester) egyes könnyebben hozzáférhető községi központokban állandóan alkalmaz. Ezek a közegészségügyi intézkedések nagyban megkönnyítik a közös községi betegségbiztosítás feladatát, melynek ilyenformán e tekintetben nincs más fentartási kiadása, mint hogy a 3 nőegyleti kórházat évi 450—450, illetőleg 1.000 márkával, összesen tehát 1.900 márkával segélyezi, s a diakonissa állomásoknak gyógyszerkészlettel való ellátására összesen évi 500 márka hozzájárulást fizet. A kórházakban azonfelül természetesen meg kell térítenie a mérsékelt napi ápolási díjakat.

A csekélyebb jelentőségű megbetegedési eseteknél a gyógyítást maguk a diakonissák is elvégzik. A súlyos betegeket viszont az orvosok a kórházakba utalják. Ily módon az orvosok úgy a könnyű, mint másrészt a súlyos betegek kezelése alól meglehetősen mentesítve vannak, s ez az oka annak, hogy habár túlnyomólag a periferiákon lakó gazdasági alkalmazottak gyógyításáról van szó, kiknél az orvosoknak nagyobb távolságokat kell megtenni, mégis az orvosok aránylag mérsékelt díjazás mellett vállalkozhatnak a gyógyítás ellátására.

Az orvosok ugyanis nem esetenként kapják fizetésüket, hanem fix évi fizetésre van szerződésük. Az orvosok tiszteletdíja a kerületeikben lakó taglétszámhoz van mérve. A legtöbb, amit tagonként egy-egy orvosnak fizetnek, évi 2 márka, az átlag azonban csak 1,77 márkára rug.

Az ily módon szerződött orvosok rendszere folytán természetesen szabad orvosválasztásnak nincs helye és kiki csupán a lakóhelye szerint illetékes pénztári orvos segélyét veheti igénybe, mely szabály alól csakis sürgős és súlyos esetekben lehet kivételnek helye.

A königsbergi kerület 11 orvosi körre van felosztva, melyben a 11 szerződött orvos közül 4 a központban, 3 a kerület többi részében és 4 a kerületen kívül lakik, de a hozzátartozó községeknek hozzáférhetőbb helyeken, mint hogyha azok a kerületen belül lakó orvosok körzeteibe osztatnának be. A fennálló beosztás mellett a félreesőbb helyeken sem nagyobb a távolság az orvos lakásától 10 km.-nél.

Miután az általánosan díjazott orvosoknak maguknak első sorban érdeke a csekély jelentőségű megbetegedési esetekkel mielőbb végezni s a súlyos betegeket vagy kétséges eseteket az elég nagyszámú kórházak valamelyikébe utalni — amitől pedig a munkások általában idegenkednek — Königsbergben első sorban maguk az orvosok örködnék a felett, hogy a betegség színlelése elő ne fordulhasson. A szimulálás miatt itt tehát

igen kevés panasz merül fel, csupán annyi konstatálható, hogy a betegbiztosításban levő alacsony munkaképességű nyugdíjasok télen, amikor nincs semmi munkájuk, sokat betegeskednek és nem ritkán indokolatlan terhet hárítanak az intézményre. Ez azonban oly csekély százalék, hogy számba alig jöhet, s erre való tekintettel az orvosok szuperrevíziója — bár elrendelhető lenne — nincs szokásban.

De a legfőbb ellenszere a szinlelésnek az az előbb említett körülmény, hogy az állandó gazdasági alkalmazottak legnagyobb része, vagyis általában a gazdasági cselédek táppénzre egyáltalán nincsenek biztosítva, tehát sem nekik, sem gazdáiknak nem érdeke, hogy szorgos munkaidőn kívül ok nélkül beteget jelentsenek. Az is figyelembe veendő, hogy azok között, akik után a teljes járulék fizettetik, nagy számban szerepelnek a magasabb keresetű alkalmazottak, akiknél a táppénz összege tényleges keresetüknek csak nagyon csekély hányadát teszi ki, hogy továbbá még ezek is csak a megbetegedés harmadik napjától kaphatnak táppénzt, hogy a vasárnapokra táppénz egyáltalán nem esik, s hogy az önkéntes tagoknak csak a belépéstől számított 6-ik héttől kezdve lehet igényük bármiféle betegsegélyezésre.

A táppénz összege a hatóságilag megállapított átlagos napibér felében van megszabva. Tehát az előmondottaknak megfelelően a férfimunkás napi táppénze 85 pfennig, a női munkásé és 16 éven aluli fiú munkásé 50 pfennig, a 16 éven aluli női munkásé pedig $37\frac{1}{2}$ pfennig.

Érdekes, hogy ezért a táppénzért rendszeren maguk a jogosultak jönnek be, vagy küldenek be a kerület távolabbi részeiből is Königsbergbe a kerületi pénztárhoz, pedig ugyanezt irásban is elvégezhetnék. Elég, ha a postán beküldik az orvos bizonyítványát a betegen eltöltött napokról, aminek ellenében kiutalványozzák s ugyancsak a postán kiküldik számukra a táppénzt. A szabályrendeletileg megállapított kifizetési napokon szombatokonként télen átlag 40, nyáron pedig átlag 15 ember jelentkezik a heti táppénzeért a kerületi választmány titkári hivatalában.

Miután a gazdasági cselédek legnagyobb része táppénzre egyáltalán nem jogosult, e jelentkezők túlnyomólag éppen az intelligensebb és nagyobb keresetű alkalmazottak sorából kerülnek ki. Láthatni például ezek között gazdasági könyvelőnőt, akinek havi keresete 100 márkát tesz ki. Táppénzül ez sem kaphat többet napi 50 pfennignél, vagyis tényleges keresetének alig több, mint egytizedrészénél, de azért hűségesen, minden elégedetlenség nélkül megjelenik a heti 3 márkáját átvenni. Mindenesetre tanulságos ez a megbecsülés, amelyben a biztosítottak ezt az intézményüket részesítik, mely pedig szolgáltatásaiban igazán csak a legelkerülhetetlenebbekre szorítkozik.

Dacára pedig annak, hogy ez az intézmény csak a legelkerülhetetlenebbeket szolgáltatja, nevezetesen túlnyomólag csak az ingyen gyógyításra szorítkozik, táppénzszolgáltatása nagyon csekély arányú, s a tagok családjának nem nyújt betegsegélyezést, dacára továbbá annak, hogy működése a jótékony nőegylet részéről valóban nagy támogatásban részesül, s hogy az orvosok és kórházak tekintetében is meglehetősen kedvező helyzetben van, a $2\frac{1}{2}\%$ -os — tehát aránylag elég magas — járulékokkal sohasem képes kijönni. Átlag minden évi számadását 6—7 ezer márka deficittel zárja le.

A múlt évben is mintegy 90.000 márka bevétellel szemben körülbelül ugyanennyit adott ki gyógyítási költségekre s mintegy 7.000 márkát táppénzre. A hiány tehát szintén 7.000 márka volt, melyet a kerületi pénztár viselt, vagyis a kerületbeli összes adózó polgárok terhet képezte.

Az a körülmény, hogy ez a biztosítás állandóan deficittel dolgozik s egyébként is sokkal többbe kerül a gazdáknak, mint amennyi terhet annak elállítása előtt a porosz Gesindeordnung a gazdasági cselédek hat heti gyógyítási kötelezettségével reájuk hárított, a gazdák körében állandó elé-

gedetlenség tárgya. Fájlatják, hogy a birodalmi törvény megalkotása után az első lelkesedésben a terhek előzetes mérlegelése nélkül ugrottak bele az intézmény felállításába. Meg is kísérelték már a régi állapot visszaállítását, de a kormány nem adja beleegyezését az intézmény megszüntetéséhez.

Érdekes, hogy a königsbergi kerület környékén sehol sem alkottak ehhez hasonló intézményt. A kormány rendeletére tárgyalás alá vették a kérdést, de éppen a königsbergi eredményekre hivatkozva, mindenütt elajtották a gazdasági cselédek és munkások kötelező biztosításának behozatalát. Indokul felhozták, hogy azokon a vidékeken a gazdasági munkákat túlnyomóan állandó gazdasági cselédek végzik s aránylag nagyon kevés az átmeneti munkás. A porosz gazdák pedig jóra való cselédeiket úgy sem küldik el betegség miatt, amire a cselédtörvény értelmében hat heti felmondással bármikor joguk lenne, hanem kigyógyíttatják és megtartják szolgálatukban, még ha hosszabb időközön át betegeskednek is. A biztosítási forma tehát a valamire való munkásokra nézve változást úgy sem jelentene, csak nagyobb költségeket a gazdákra. A gyakorlat mindenütt beigazolta, hogy a biztosítási kötelezettség behozatalával a betegek száma nagyban növekedett, a biztosítottak érzékenyebbé válnak olyan apró bajokra is, amelyeket azelőtt fel sem vettek s ehhez járul az adminisztratív kiadás, mely szintén igen számottevő új teher. Mindezen több kiadást pedig, akármi van is megírva a törvényben a visszatérítésről, egészben csak a gazdáknak kellene megfizetniök, mert nemcsak Königsbergben, de egész Németországban bevett általános szokás, hogy a munkaadók csak az ipari és kereskedelmi munkásoktól és alkalmazottaktól vonják le a biztosítási járulékok törvényes hányadát, ellenben a gazdasági munkások után az összes járulékokat maguk fizetik. Pedig figyelembe kell venni, hogy a gazdának ahhoz, hogy például 1.000 márka bevétele legyen, 2—3-szor annyi munkást kell tartania, mint egy ipari vállalkozónak, 5—10-szer annyit, mint egy kereskedőnek és 20—30-szor annyit, mint egy bankárnak; s amidőn a gazda alkalmazottjai nagy részének munkáját az év egyes szakáiban csak hiányosan használhatja fel, a díjaknak — eltérőleg az előbb említett munkaadóktól — nemcsak egy harmadát, hanem egész összegét viselni kénytelen. Ha tehát egyfelől azt állítjuk, hogy méltányos lenne a gazdasági munkásoknak ugyanazt megadni, ami az ipari munkásoknak megadott, viszont el kell azt is ismerni, hogy nem lenne méltányos a gazdákra a betegsegélyezés címén sokszorta nagyobb terhet hárítani, mint amennyi ugyanezen a címen az ipari és kereskedelmi munkaadókra hárul.

Tényleg a gazdasági munkások betegsegélyezésének kérdésénél nagyon sokféle indok lenne felhozható úgy a biztosítási kényszer behozatala mellett, mint ellene. Azt is konstatálhatjuk, hogy egyes kerületekben vagy községekben szórványosan mintegy ötletszerűen felállított ily intézmények működésének eredményéből igen nehéz általános érvényű konzekvenciákat levonni, mert lehetnek ott oly speciális faktorok, amelyek másutt viszont hiányoznak, aminő például Königsbergben a kitünően szervezett jótékony nőegylet, mely a biztosítás működését úgyszólván kiegészíti.

Ha mi ezen a téren a kötelező munkásbiztosítás klasszikus hazájának, Németországnak példájából óhajtunk tanulni s a mi teendőinkre következtetéseket vonni, leghelyesebb bevárni a sorsát azon már nyilvánosságra hozott törvényjavaslatnak, mely egyebek között tervbe vette, hogy a betegbiztosítási kényszert az egész Németbirodalomban a gazdasági munkásokra is kiterjeszti, bevárni, hogy minő módok mellett meggy keresztül a parlamenti tárgyalásokon, s ha tényleg életbe lép, minő eredményeket fog felmutatni Németország azon vidékein, amelyeknek viszonyai a mieinkhez legközelebb állanak.

SZEMLE.
SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.**A koleraellenes védekezésről.**

Írta: dr. Kiss Gyula.

Még 1902 óta hoztak évről-évre az újságok kolera híreket anélkül, hogy azok a közönségben izgatottságot okoztak volna, vagy a hatóságokat szigorúbb intézkedésekre serkentették volna. A két év előtt kitört szentpétervári járvány azonban már nagyobb ijedelmet okozott és még nagyobb az ijedelem most, amikor a lapok tudósításai szerint Oroszország több tartományában nagy mértékben pusztít a járvány, sőt már az Oroszországtól távoleső helyekre, Olaszországba is behurcoltatott. Indokoltá teszik az aggodalmat a legutolsó napok hírei. A Duna folyamán két különböző vízi járművön fordultak elő megbetegedések és ámbár eddig úgy látszik, hogy csak három esetben lett a kolera kétségtelenül megállapítva, nagy gondot okoz az a körülmény, hogy ezeknek az eseteknek az eredetét bizonyossággal eddig megállapítani nem lehetett; félni lehet tehát attól, hogy a bajnak fel nem kutatott forrásából még több megbetegedés is fog származni.

A nagy nyilvánosság, amelylyel most a kolera híreket tárgyalják, az ügynek határozottan előnyére van, még ha megvan az a hátránya is, hogy terjeszti az ijedelmet. A nyilvánosság kényszeríti fokozott éberségre a hatóságokat és hozzájárul ahhoz, hogy az egyesek személyes védelmükről jobban gondoskodjanak. Egy hadjárat előtt állunk; ha a kolera csak egyes esetekben, szórványosan fog fellépni, akkor megállapíthatjuk, hogy közegészségügyünk szervezete megbízható, céljának megfelel. Ha a járvány kitör, még ha csak olyan aránylag kis mértékben is, mint 1892/93-ban, akkor elvesztettük a hadjáratot. Oroszország is most tesz bizonyosságot arról, hogy egészségügyi védekezési rendszere gyenge és Oroszországnak ez a gyengesége állandó veszedelmet jelent Európára nézve. Az eddigi jelek után ítélve, nálunk a hatóságok a helyzet magaslatán állnak; valószínű, hogy nálunk koleraesetek ebben az évben csak szórványosan fognak előfordulni. Viszont azonban valószínű az is, hogy a kolera egy pár évig, vagy talán állandóan aktuális marad. A koleraellenes védekezés kérdése mindenesetre foglalkoztatni fogja jó ideig az illetékes köröket és ezek közt azokat is, amelyeknek a munkásvédelem képezi a feladatát.

Az 1892/3-ban lefolyt budapesti járvány alkalmával 933 koleramegbetegedés fordult elő, ezek között 342 napszamos volt, vagyis a betegeknek több mint egyharmada. Ha ehhez hozzávesszük, hogy 105 foglalkozás nélküli egyén volt a megbetegedettek közt, akkor már ezek a számok is eléggé mutatják, hogy a kolera első sorban a szegény, rossz életviszonyok közt élő emberek közül szedi áldozatait.

A kolera terjedéséből ezek szerint arra is lehet következtetni, hogy valamely helyen az általános életviszonyok mennyire kedvezőek. A koleraellenes védekezésnek a súlypontja azonban még se ebben a pontban van. Ma azon az állásponton vagyunk, hogy a kolera általában nem szabad járvánnyá fajulnia. Sokkal könnyebb a kolera kitörésében megelőzni, mint egy meglevő járványt elfojtani. Ha a járvány megvan, akkor a legjobb elképzelhető szervezet is gyenge ahhoz, hogy annak útját állja.

A járvány természetének a megismerése feltétlen szükséges ahhoz, hogy annak behurcolása ellen hathatósan védekezni tudjunk és ebben a tekintetben szerencsére teljesen tájékozottak vagyunk. 1817 óta keresik

fel járványok Európát, azóta a betegség mindig egyenlő erősséggel lép fel mindig ugyanazzal a halálozási százalékkal jár és mindig ugyanazokat az utakat követi. Nem lehetetlen azonban, hogy az újabb korban a közlekedési viszonyoknak állandó javulásával az eddigi utakon kívül még más utakat is fog követni. A kolera ősi hazájából, Indiából eddig mindenkor a buddhisták és a mohamedánok zarándoklásaival terjedt el. Európa felé a mohamedán zarándokok hozzák, akik Mekát a világ minden tája felől felkeresik. Mekában eddig több mint 30 kolerajárvány volt. Mekából szokott elterjedni Perzsiába, Afganisztánba és Kisázsia tartományaiba. Így éri el a Kaspi-tenger mellékét, ahonnan Oroszország déli tartományaiba hurcolják be. Oroszországból azután a Visztula mentén terjed tovább Németországba. A Visztulán ugyanis rendkívül élénk tutajozás van és az orosz tutajosok vitték át legutóbb 1905-ben a betegséget Németországba, de az ország a baj ellen példás módon védekezett és elejét tudta venni nagyobb járvány kitörésének. 1905-ben Németországnak 73 községében fordultak elő koleraesetek, azonban összesen nem több, mint 218 eset. Minthogy a Visztula német részén és az Oderán galíciai tutajosok is nagy számban foglalkoznak, ezek a közvetlen érintkezés útján veszik át a betegséget az oroszoktól és azután behurcolhatják hazájukba. Galícia felől kapta Magyarország a legutolsó járványokat. Nagyobb területen a kolera gyorsan csak a folyók vize terjesztheti. A hajós nép, a tutajosok mindig az első áldozatok ilyenkor, továbbá a víz mellett foglalkozó napszámosok, akik azután a velők egy háztartásban élőknek átadják a bajt. 1892-ben egyetlen házból a Váci-út 88. sz. alól egy hónap leforgása alatt nem kevesebb mint 22 kolerabeteget szállítottak be a kórházba. Az első beteg pedig ebben a házban egy dunai kotróhajó napszámosa volt. Régibb járványok leírásából a folyóknak rendkívül fontos szerepe a járvány terjesztésében nem tűnik ki annyira, mint az újabb megfigyelésekből. Kétségtelen azonban, hogy régente általános szokás volt a bajt, ameddig lehetett, eltitkolni.

Viszont nem lehet azt sem tagadni, hogy a betegséget a tengeri úton is be lehet hurcolni. Erre példa éppen a mostani olaszországi járvány is. De ez a veszedelem aránylag kisebb, mert ilyenkor a járvány csak a közvetlen érintkezés útján terjedhet tova és itt a bajt könnyebb elfojtani. 1892-ben Havreben a bajt már kora tavasszal bevitték Franciaországba és Páris körül 34 faluban voltak koleraesetek, anélkül, hogy a járvány jelentékenyebb mérvet öltött volna, úgy hogy a hatóságok az akkori szokásokhoz híven el is tagadták a baj természetét, és azt mint »kolera nostras«-t szerepeltették. Az 1892-iki budapesti járvány okául azt emlegetik, hogy azt a Hamburgból vasuton küldött állati bőrök hozták volna be, amelyeket némi huzavona után el is égettek. A külföldi irodalomban most is azt olvashatjuk, hogy az elégetés műveleténél segédkező munkások lettek volna az első betegek. Hivatalosan ezt nem ismerték el, de egyáltalában nem is valószínű, hogy ez így történt. Feltűnő ugyanis, hogy 1892-93-ban milyen sok hajós és vízi munkás betegedett meg. A dunai hajókon lakó emberek közül 31-et szállítottak be a kórházba és a legelső időben megbetegedettek közül 30-an a Duna mellett voltak mint napszámosok alkalmazva. A mostani bécsi esetek kétségtelenül a Duna vizétől kapták a betegséget és talán most is rejtély marad az, hogy milyen úton lett a Duna vize megfertőzve. Érdemes volna azt akár nagyobb rendőri apparátussal is kikutatni, hogy honnan jött a fertőzés, talán kitűnnék, hogy vasuton, vagy talán a Fekete tenger felől vízi úton jöttek olyan emberek, akik a kolerából kigyógyultak, de azért a fertőzésnek bakteriumait a beleikben folyton magukkal hordják. Az ilyen látszólag egészséges emberek ugyanis a kolera legveszedelmesebb terjesztői, mert teljesen szabadon mozoghatnak.

Járvány esetén az ilyen látszólag egészséges embereket szokták ma

küzdelem. Mindenekelőtt szükséges, hogy a tüdőbeteg gondozó-intézetek száma szaporíttassék oly módon, hogy minden városnak és községnek legyen gondozó-intézete, ha az nagyobb nehézségek nélkül megvalósítható. A miniszterium a berendezést és a szervezést az egyes kerületi hivatalokra bizza és elvárja, hogy a szervezés minden kerületben a folyó év végére befejeztessék. A gondozó-intézetek legelső feladata abban áll, hogy azoknak, akik felkeresik, ne csak tájékoztatást és tanácsot adjon, hanem a rendelkezésre álló eszközök arányában tejet, ágyat, takarót, köpöcsészét és hasonlókat is nyújtson; gondoskodjék az intézet esetleg egészségesebb lakásnak a közvetítéséről, továbbá arról, hogy a gümőkórosok megfelelő gyógyintézetekbe juthassanak. A szükséges összeg magánosok adományaiból és a pénztáraknak járulékaiból, továbbá az országos biztosító-intézettől, a városoktól és községektől nyert adományokból gyűjtessék össze. A gondozó-intézetek azonban szükség esetén községi eszközökből is támogatottak lesznek.

A megbetegedések gyakorisága az egyes ipari csoportokban.

Ámbár a betegsegélyző pénztárak eddig is súlyt helyeztek arra, hogy az egyes iparágakban előforduló megbetegedésekről, balesetekről és halandóságról a lehetőség szerint megfelelő statisztikával rendelkezzenek, mindazonáltal el kell ismerni, hogy az eddigi statisztika áttekinthetősége és tudományos feldolgozása sok kívánni valót hagyott fenn. Némi kárpótlásul szolgál most az a hatalmas munka, melylyel már többször foglalkoztunk s mely a lipcsei betegsegélyző pénztár megbetegedési és halandósági viszonyaival foglalkozik. A mű alapjául a tagoknak 500 millió »rizikónapja«, azaz megfigyelési napja szolgált. Ilyen alap kétségtelenül elég arra, hogy belőle általános érvényű következtetések legyenek vonhatók. Ha a felállított táblázatok közül kivesszük a legerősebb korosztályra, tehát a 25—34 évesekre vonatkozót, akkor 1000, egy évig megfigyelt férfi személyre vonatkozólag a legfontosabb iparágakban a következő eredményekre jutunk:

Iparcsoportok	Megbetegedési esetek	Megbetegedési napok a légzési szervek megbetegedéseiben a tüdővész beleszámításával		
		egyáltalán		Halálesetek
Építési ipar...	463	8.787	1.910	4'4
Fogadó és üdülési ipar ...	273	6.308	1.442	6'3
Ruházati és tisztító ipar...	272	6.583	2.349	7'3
Vegyipar ...	448	8.088	1.581	4'8
Nyersbőr, irha stb. ipar ...	350	6.686	2.157	5'1
Gázgyári munkások ...	762	11.299	1.896	3'2
Üveg, porcellán, fazekasipar ...	359	7.281	1.987	5'4
Fa és faragó ipar...	378	7.731	2.032	4'9
Bőripar ...	338	7.257	2.473	6'3
Fém munka ...	446	8.660	2.103	5'1
Élelmezési és élvezeti szerek ...	354	6.684	1.483	3'9
Kőmegmunkálás ...	495	12.168	5.381	9'2
Irodai és bolti személyzet ...	191	4.560	1.394	6'5

Ha ezen táblázatot összehasonlítjuk a nőkre vonatkozó táblázattal, akkor kiderül, hogy a megbetegedési eseteknek a száma és a betegségi tartam a nőknél jelentékenyen nagyobb, mint a férfiaknál, ami azt bizonyítja, hogy a nők szervezete kevésbé bírja egyes iparágakban a testi fáradalmakat, mint a férfiaké.

A táblázatok szerint legegészségesebb foglalkozás az irodai és bolti szolgálat, legveszélyesebb pedig a férfiakra nézve a gázgyárakban való munka és a kőmegmunkálás, mely utóbbinál egyuttal legnagyobb a légzőszervek megbetegedéseiben, illetve a tüdővészben való betegségi napoknak a száma. Legalacsonyabb a tuberkulózis száma a gépészeknél és fűtőknél. Nőknél legveszélyesebb a bőripar, azután a textilipar. Legegészségesebbek a nők közül is az irodákban és boltokban alkalmazottak.

Berlini lakás-ankét 1909-ben. Kilencedszer jelent meg Kohn Albertnek hangyaszorgalommal készült munkája ama vizsgálatokról, amelyeket a kereskedők stb. pénztárának betegellenőrei végeztek a pénztár keresetképtelen beteg tagjainak lakásviszonyai tekintetében. Ámbár a jelentés már a helyzetnek némi

javulásáról számol be, mindazonáltal a felsorolt adatok megdöbbentő nyomornak képét tárják elénk. Ama támadásokkal szemben, amelyek Kohn Albertet oly gyakran érték, elégtételül szolgál a porosz felső közigazgatási bíróságnak ítélete, melynek értelmében *nemcsak a lakásfelvétel ismertetik el jogosnak, hanem még az is, hogy a pénztárak ilyen célokra anyagi áldozatokat hozhassanak.*

A felsorolt fogyatékoságok között legfontosabbak azok, amelyek a pince- és padláslakásokra vonatkoznak. A pincelakásban nincs levegő és világosság, a padlásszoba nyáron tűrhetetlen meleg, míg télen nagyon hideg. Sok hátránya van a lépcsőjárásnak is. Még mindig vannak ablak nélküli lakások. Az ágyrajárókra vonatkozólag itt is bebizonyosodott, hogy »minél kisebb a lakás, aránylag annál több benne az ágyrajáró«. A családi élet legintimebb jelenetei idegenek és gyermekek előtt folynak le, ami szomorú világot vet az itt uralkodó erkölcsi viszonyokra. Sok lakásban nincs kályha, másutt meg nedvesek a falak. Az árnyékszékek száma oly elégtelen, hogy gyakran több családnak minden tagja ugyanazon egy árnyékszékre kénytelen járni. Igen gyakori jelenség, hogy 3–4, sőt egy esetben 7 személyre csak egy ágy jutott. Az emberi nyomornak szinte visszataszító és borzalmas képei tárulnak fel előttünk, ha szemügyre vesszük az évről-évre nagyobb terjedelmű füzethez mellékelte fotográfiákat is. Valóban igaza volt Posadowskynak, amikor azt mondta, hogy: »A lakáskérdés megoldása annyit jelent, mint a szociális kérdés legfontosabb részének megoldása.«

A lakásoknak jobb karban való tartása érdekében igen hasznos újítást valósított meg Neuenburg svájci város. Ismeretes dolog, hogy kis lakásoknál, kivált ha a bérlők gyakran változnak, a javításokra fordított költség a bér nagyságára igen érezhető befolyást szokott gyakorolni. A javításoknál való megtakarítás által gazdaságilag lehetségessé válnék a lakbérnek leszállítása. Erre való tekintetből Neuenburg város az általa bérbeadott néplakásokra vonatkozólag a következőket tette közhirrre: A havi lakbér magában foglal bizonyos fix összeget a javításokra. Minden javítás feliratik a bérlő terhére. Minden három évben van leszámolás és ekkor az el nem költött összegek átutaltatnak a bérlőnek takarékkönyvére. Ez az eljárás igen jó hatásúnak bizonyult. A lakásokat kimélik, megfelelő szellőztetésről gondoskodnak és a mosásnak a kijelölt helyen való végzése által a lakást szárazon tartják, úgy hogy a kárpitok és szobafestések nem indulnak oly gyorsan pusztulásnak, mint más kis emberek számára való lakásokban; a kisebb javításokat azonnal elvégzik maguk a bérlők, vagy pedig még idején gondoskodnak arról, hogy azokat a házgondnokság elvégeztesse. Szóval a legtöbb bérlő megtakarítja a javítási költségeknek egy jó részét, sőt voltak olyanok is, akiknek a bérből foglalt egész összeg a javukra iratott.

Ólommérgezés az agyagiparban. Az angol belügyi kormány bizottságot küldött ki annak tanulmányozására, hogy mennyiben veszélyes a munkások egészségére a porcellán- és egyéb agyagárúk gyártásánál használt ólom és a por belélegzése. A bizottság 550 üzemet vizsgált meg, amelyekben 63.000 munkást alkalmaznak. Ezek közül 6.865 dolgozik közvetlenül ólommal, 23.000 pedig a por belélegzése révén jut veszedelmes helyzetbe. Ezenkívül még vagy 500 hasonló természetű gyárat vizsgáltak meg, amelyekben 11.000 munkás dolgozik poros levegőben. A bizottság összehasonlítást tett hat különböző városban arra nézve, milyen a megbetegedések aránya az agyagiparban egyéb foglalkozásokhoz viszonyítva. Arra az eredményre jutottak, hogy a tüdővész és a légzőszervek megbetegedése sokkal gyakoribb az agyagiparban dolgozó munkásoknál, mint más szakmáknál. Ennek okát főképp a hiányos szellőztetésben s a por belélegzésében állapították meg.

A bizottság tanulmányozta a munkafolyamatot, hogy a bajok elhárítására javaslatokat tehessen. A bizottság most kiadott jelentésében javaslatokat tesz a szellőztetésre, a munkások orvosi kezelésére, kártérítés fizetésére és a munkaidő szabályozására nézve. Azonkívül ajánlják, hogy a gyárak maguk legyenek kötelesek szigorú ellenőrzést gyakorolni, vajjon betartották-e az egészségügyi szabályokat? Erre nézve azt az érdekes javaslatot teszi a bizottság, hogy a gyáros egy vagy több személyt alkalmazzon arra a célra, hogy ezek ellenőrizzék a szabályok és rendelkezések végrehajtását és naplót vezessenek, amelyben a következő kérdésekre kötelesek pontos feleletet adni: 1. Padló. — Fölmosták és tisztogatták-e ezeket a múlt héten a megszabott módon, naponként a megszabott időben? — A munkapadok. — Tisztogatták-e ezeket naponta a meghatározott módon és időben? 3. Kátrin. — Tisztogatták-e ezeket rendszeresen? 4. Mosdóhelyek. — Ellátták-e ezeket naponta tiszta törülközőkkel, szappannal és köröm-

kefékkel a megszabott mód szerint? 5. Szellőzés. — Megvizsgálták-e vajjon a készülékek rendben vannak-e, szabályos mennyiségű levegőt szállítanak-e stbi. 6. Hőmérők. — Figyelemmel kísérték-e ezeket s nem mutattak-e 70 fok Fahrenheitnél többet?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre való feleletet a gyáros köteles hetenként összeállítani és a gyár különböző helyiségeiben föltűnő helyen kifüggeszteni.

Elmebetegségek balesetek kapcsán. Az »Arbeiterschutz«-ban olvassuk a következő érdekes fejtegetéseket: A balesetekhez igen különböző elmezavarok csatlakozhatnak. Igen gyakran csak a már meglevő elmezavar rosszabbodásáról van szó. A baleset valamely elmezavart, amely iránt már meg van a hajlandóság, kitörésre bírhat. Sőt teljesen egészséges agynál is megeshetik, hogy a baleset következtében a legváltozatosabb elmezavarok fejlődnek. Igen sok esetben a baleset leszállítja az agynak ellentállási képességét úgy, hogy az így előkészített talajon egyéb károsodások, például bujakór, vagy alkoholizmus által — gyakran csak évek múlva — elmezavarok keletkeznek. A baleset gyakran szellemi elfajulást és agyizgalmat okoz, amely mámorhoz hasonló kóros állapotokat hoz létre. Balesetek után krónikus, gyakran lappangva fejlődő agyzavar is fordul elő, amely nagyfokú elbutulásra vezet. Ezen utóbbi esetben a betegek sérüléseikből eleinte látszólag teljesen felépülnek, azonban pontosabb megfigyelés esetén a változásoknak egész sorát észlelhetjük rajtuk. Közömbösekké, izgatottabbakká, ingerültebbekké válnak, szellemi munkánál gyorsan kifáradnak, főfájásról és agyvértolulásról panaszkodnak. Az idők folyamán kifejezett szellemi eltompulás áll be, amely minden szellemi működést megnehezít és lassúvá tesz; az emlékezőtehetség meggyengül és az ítélőképesség megcsökken.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Az osztrák orvosok küzdelme a betegsegélyző pénztárak ellen.

A »Munkásügyi Szemle« számára írta: **Brod J.**, Wien.

Amikor 1888-ban a munkásbiztosítási törvényt meghozták, az orvosok egészen közömbösek maradtak, mintha ez a dolog egyáltalán nem is tartoznék rájuk. Alig telt el azonban néhány esztendő, amikor az urak felfedezték, hogy a munkásbiztosítás nekik nagy hátrányukra van és őket anyagilag megkárosítja. Még csak most találták igazságtalannak, hogy 1888-ban, a munkásbiztosítási törvény hozatalánál az ő véleményüket nem kérték ki. Hogy az uraknak 1888-ban egyáltalán volt-e valami véleményük a munkásbiztosításról, azt nagyon kétségbe lehet vonni annál is inkább, mivel ez az anyag egészen új volt és ezen a téren minden tapasztalat hiányzott. Mindenesetre azonban figyelemreméltó dolog, hogy azt a panaszt, amely szerint a betegsegélyző pénztárak megkárosítják az orvosokat, rendszerint azok az orvosok szokták hangoztatni, akiknek nincs pénztári gyakorlatuk. A pénztári orvosok néha-néha panaszkodnak ugyan arról, hogy kevés a fizetésük és túl vannak terhelve, azonban maga a munkásbiztosítás ellen semmiféle kifogásuk nincs. A pénztári orvosok és azon kartársaik között, akik pénztári gyakorlatra nem tudnak szert tenni, az idők folyamán lassankint olyan ellentét fejlődött ki, amely hébe-hóba éppenséggel nem kollégiális módon jut kifejezésre. Ha például valamelyik munkás, aki a pénztári orvosnak a kezelésével nincsen megelégedve, valamelyik kórház klinikájához fordul orvosi tanácsért, ott a kezelő orvosától olyan nyilatkozatokat hall a pénztári orvosokról, amelyek éppenséggel nem mondhatók hizelgőknek. Ha nem is mondják éppen, hogy a pénztári orvos kuruzsló, de mindenesetre csekélyebb értékű kartársnak tekintik. Ki kezelte? Ezt szokta a kórházi orvos kérdezni. A válasz úgy szól, hogy: »dr. N. N.«, »Pénztári orvos? Persze, hiszen ezt azonnal észre is lehet venni«, — szokta a tisztelt kartárs hozzátenni. Hogy ilyen körülmények között a pénztári orvosok tekintélye a tagok nagy tömegeinél nem emelkedik, az könnyen megérthető. Az orvosok azon véleményen vannak, hogy a pénztári gyakorlat kellemetlenségeitől csak a szabad orvosválasztás útján

szabadulhatnak, míg a pénztári orvosok az orvosi szolgálatnak ezen rendszeréről hallani sem akarnak és megmaradnak tényleges birtokuk védelmében.

Ezen, az orvosok között dúló ellentét az utóbbi időben némileg megenyhült. A szabad orvosválasztás követelése egyelőre háttérbe szorult, hogy a pénztári orvosokra nézve lehetővé tétessék a birodalmi szervezetbe való belépés, amely nem egyéb, mint az orvosi kamaráknak központosítása. Így lehet megérteni azt, hogy az orvosok most egész Ausztriában egységesen szervezve vannak, még pedig sokkal egységesebben, mint Németország orvosai. Még a német, cseh, lengyel, olasz és egyéb nemzetiségű orvosok között való nemzetiségi ellentétek is elsimultak némileg, sőt mi több, még a német radikális antiszemita és zsidók is megtalálták az egyezsége vezető összekötő hidat. Ezt a hidat pedig *valamennyi* orvosnak ama közös kívánsága képezi, hogy lenyomják a biztosítási kötelezettségnek bérhatárát. Az érvényben levő törvény értelmében a biztosításra kötelezett üzemeknek minden munkása és üzemi tisztviselője kötelezve van betegség esetére való biztosításra, tekintet nélkül fizetésének vagy bérének nagyságára. Az üzemi tisztviselőknél a törvény csupán csak azt a megszorítást teszi, hogy 2.400 koronánál magasabb évi jövedelemnél a járulékokat sajátjukból tartoznak viselni és közvetlenül az illetékes pénztárnál befizetni. A szociális biztosításról szóló törvényjavaslat, amely előleges tanácskozás céljából már egy félév óta fekszik a permanensnek kijelentett szociális bizottság előtt, 3. §-ában kimondja, hogy azon személyek, akiknek 2.400 koronánál több évi jövedelmük van, a biztosítási kötelezettség alól kivétessenek. Ezzel az engedménnyel az orvosok meg is elégedtek. Azonban a legközelebb érdekelték, t. i. a kereskedelmi alkalmazottak és az üzemi tisztviselők felszólaltak a bérhatárnak leszállítása ellen, és azt hangsúlyozták, hogy 2.400 koronányi, sőt ennél jóval magasabb jövedelem sem elégséges arra, hogy megbetegedés esetére az orvos és gyógyszerek költségei előteremtessenek. Kiváltképen a városi kereskedelmi alkalmazottak tiltakoznak teljes eréllyel a 3. § ellen és az ellen, hogy feltételezzék róluk, hogy lemondanak egy 22 év óta fennálló jogról, ha olyan szerencsés helyzetbe jutottak, hogy 2.400 koronánál nagyobb évi jövedelmük van. E mellett kiderült az is, hogy az orvosoknak mit sem használna ezen az alkalmazottak ellen irányuló jogfosztás. Tekintetbe jönne 71.000 olyan alkalmazott, akiknek évi jövedelme 2.400 és 3.600 korona között ingadozik. Ezekre nézve a javaslat 3. §-a nagy hátránnyal járna, azonban az orvosoknak még sem szabad abban a téves hitben élniök, hogy ez a 71.000 alkalmazott betegség esetére valamennyi magánorvost venné igénybe. Ahogy ez már most is gyakori dolog, úgy ezentúl is a klinikáknak és kórházaknak ambulatóriumait népesítenék be és ha magánorvoshoz fordulnának, a tiszteletdíjjal igen gyakran adósak maradnának, még pedig azon egyszerű oknál fogva, mivel az orvosi segély költségeit nem bírják megfizetni.

A szociális bizottság látván a kereskedelmi alkalmazottak határozott tiltakozását, nem maradhatott közömbös és zavarán oly módon segített, hogy felemelte a bérhatárt 3.600 koronára. Ezenkívül azt a határozatot is hozta, hogy az ekkora jövedelemmel bíró személyek csak akkor vétessenek ki a betegség esetére való biztosításnak kötelezettsége alól, ha csak három havi felmondással bocsáthatók el állásukból. Miután pedig a magánalkalmazottak normális felmondási ideje hat hét, ez a határozat a jelenlegi állapotnak fentartását jelenti, minek folytán valamennyi alkalmazott alá van vetve a biztosítási kötelezettségnek. Sőt még azok a tisztviselők is, akiknek három havi fölmondásuk van, biztosíthatják biztosítási kötelezettségüket, ha rövidebb fölmondási időben egyeznek meg. Az orvosok fel voltak háborodva az »őszinteségnek« a szociális bizottságnál tapasztalt »hiánya« miatt, amely nem akarta nekik áldozatul vetni

a magánalkalmazottakat. A szervezet az egész birodalomban tiltakozó gyűléseket tartott a bizottság határozata ellen. Ama határozati javaslatban, amelyet mindezen gyűléseken egyhangúlag fogadtak el, az orvosok kötelezik magukat arra, hogy amennyiben a 3. §. a bizottság szövegezésében törvényerőre emelkednék, sztrájk által meg fogják gátolni a szociális biztosításnak a keresztülvitelét. Nem szabad megengedni, hogy »az orvosok elproletárosítsassanak és egzisztenciák semmisíttessenek meg«, olyan személyek — mondják az orvosok — akiknek 2.400 korona évi jövedelmük van, általánosságban nem számíthatók azon gazdaságilag gyengébbek sorába, akikre nézve lehetetlen, hogy az orvosi kezelés költségeit fedezzék. Ilyen személyek nem munkások és megbetegedésük esetén rendszerint hat hétig tovább huzzák a fizetésüket. Ezzel akarják az orvosok bizonyítani azt, hogy a kereskedelmi alkalmazottak nélkülözhetik a betegség esetére való biztosítást. Ők maguk olyan jövedelmet követelnek, amely nekik lehetővé teszi, hogy állásukhoz mértén élhessenek, mert a gondoktól zaklatott orvos — mondják ők — nem tudja orvosi kötelességét teljesíteni, azonban a kereskedelmi alkalmazottaktól és a magántisztviselőktől megbetegedés esetén még a hat heti bért is sajnálják; ezt lefoglalnák a maguk számára orvosi tiszteletdíj fejében.

Az orvosok és a betegsegélyző pénztárak között fennálló nagy ellentétet most a bizottságnak keresztényszociálista tagja: Drexel dr., képviselő akarta áthidalni, amennyiben azt a javaslatot tette, hogy a magánalkalmazottak legyenek ugyan biztosításra kötelezettek ezentúl is úgy, mint eddig, azonban orvosi segélyre és gyógyszerekre csak az esetre legyen igényük, ha ambuláns kezelés alatt állanak. Munkaképtelen tagok orvos és gyógyszeres fejében aequivalensül fél táppénzt kapjanak. Hogy ez a javaslat, amelyet a bizottság 20 szavazattal 18 ellenében elfogadott, képtelen, azt minden szakértő azonnal belátja, azonban a szociális bizottságnak nagy többsége olyan emberekből áll, akik a betegbiztosítás gyakorlatáról még halvány sejtelemmel sem birnak. Drexel javaslata természetesen senkit sem elégített ki, tehát sem a betegsegélyző pénztárakat, sem pedig az orvosokat. Az utóbbiak nagyon elégedetlenek azzal, hogy a javaslat csak két szónyi többséggel fogadtatott el, amely körülmény kétségessé látszik tenni annak célszerű voltát. Ettől eltekintve úgy látszik, a tapasztaltabb orvosok maguk is belátták, hogy a tagoknak ilyen különböző módon való kezelése, ha ambuláns kezelik magukat és ha munkaképtelenek, igen bosszantó differenciákra és kellemetlenségekre vezethet.

Ezidőszerint tehát így állanak a dolgok Ausztriában az orvosok és a betegsegélyző pénztárak között; a megegyezés a bérhatárt illetőleg kizártnak látszik. Az orvosok azt állítják, hogy ők a pénztárak által elproletárosítatnak, a pénztárak pedig épen az ellenkezőről vannak meggyőződve. A betegsegélyző pénztárak nem is tagadják, hogy vannak orvosok, akik proletáréletet folytatnak, ennek azonban nem a munkásbiztosítás az oka. Sőt ellenkezőleg, a pénztárak nem egy proletárorvost gyakorlathoz és orvosi egzisztenciához segítenek. Az orvosok abba a hibába esnek, hogy a betegsegélyző pénztárakat teszik felelősekké olyan sérelmekért, amelyeknek alapja a mostani társadalmi rend mivoltában rejlik. Vannak nemcsak elproletárosodott orvosok, hanem ügyvédek, építészek, mérnökök, sőt elproletárosodott gyárosok is. Azonban csupán csak az orvosok kérnek garanciát az elproletárosodás ellen.

Azon állítás, hogy sok orvos elproletárosodásának oka a betegsegélyző pénztárakban keresendő, annál kevésbé indokolt, mert az orvosok szorult helyzetéről való panaszok már abban az időben is hallhatók voltak, amikor még betegség esetére való biztosítási kötelezettség nem is létezett. A betegbiztosítási törvény 1888-ban keletkezett, de már 1871-ben közhírré tette az »Aeskulap« című orvosi lap a következő pályakérdést: »Minek kell történnie, hogy az orvos tudományos képzettségének és anyagi áldo-

zatainak megfelelő módon honoráltassék úgy a közönség, mint az állam részéről?« Némely orvosnak, vagy mint a pesszimisták mondják, általában az orvosoknak rossz gazdasági helyzete visszafelé egészen a XVIII-ik századig követhető. Nem kisebb férfiú, mint *Sternberg Maximilian* tanár, akinek az orvosok iránt való jóindulatát bizonyára senki sem tagadhatja, bizonyította ezt ama ankéten, amelyet a kereskedelemügyi minisztériumnak munkaügyi tanácsa tartott 1905. évi november hó 6- 7- és 8-án. A bécsi orvosi fakultás tárgyalási jegyzőkönyveiből — így fejtegette ezt a kérdést *Sternberg* tanár — kimutatható, hogy az orvosi hivatásnak súlyedése már 100 év előtt is okot szolgáltatott a panaszra. A tanulmányi rendnek reformjáig a számos jómódú családból származó és aránylag jó állással is bíró, orvosdoktor mellett még megvoltak a proletár vagy kispolgári sebész kategóriái is, akiknek csak néhány évig kellett valamit tanulniok és akiknek inaskodniok is kellett. Az új tanulmányi rendnek és a közös doktorátusnak behozatala ezeket az ellentéteket csak a látszat szerint szüntette meg, mert hiszen azok a kispolgári és jómódú orvosok között tényleg még napjainkban is fennállanak.

Így beszélt *Sternberg* tanár, ami azonban az orvosokat éppenséggel nem gátolja abban, hogy szorult helyzetökért a betegsegélyző pénztárakat tegyék felelősekké, ugyanazokat a pénztárakat, amelyek szervezetük folytán a munkásoknak millióit szállítják orvosi kezelésre és ezáltal az orvosok ezreit juttatják existenciához. Az 1907. évi hivatalos statisztika szerint 3,044.129 taglétszámmal bíró 2.897 betegsegélyző pénztárnak orvosi kiadása 10,509.960 korona volt. Ezen összeghez járul még 438 tanoncbetegsegélyző pénztárnál (75.974 tanonccal) 166.792 korona és 151 társládánál kerek-számban 900.000 korona, tehát összesen 11,576.752 korona. A munkásbiztosítás nélkül ezek az összegek az orvosokra nézve legnagyobbbrészt elvesznének. Ettől eltekintve nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Ausztriában, amelynek az 1900. évi népszámlálás adatai szerint 27 millió lakosa van, egészben véve csak 3,190.000, tehát körülbelül 12⁰/₀-a az összlakosságnak van betegség esetére biztosítva. A lakosságnak ezen 12⁰/₀-ától kívánják az orvosok akkora keresetnek a garanciáját, hogy állásukhoz mértén élhessenek. Miért nem fordulnak az urak a lakosságnak többi 88⁰/₀-ához?

Természetesen a betegsegélyző pénztárak ellen könnyebb küzdeni, mint a magánközönség ellen. A pénztárakat többnyire munkások igazgatják, szabók, keztücsinálók és hasonlók, akikkel szemben könnyebb követeléseket felállítani és kizsákmányolásról siránkozni. A magánközönséggel azonban, amely gyakran éppenséggel nem hizelgő módon bánik az orvossal, az orvos urak nem szoktak hasonló hangon beszélni, mint a pénztárakkal.

Az orvosoknak a betegsegélyző pénztárak ellen való animozitása — sajnos — bizonyos mérvben a szociálpolitikai tudásnak fogyatékoságára vall. Legfontosabb érvök a pénztárak ellen az, hogy: »Mi nem akarjuk, hogy humanizmus gyakoroltassék a mi költségünkön.« Mintha bizony az urak a pénztárak tagjait tiszta emberszeretetből és nem készfizetés ellenében gyógykezelnék! Néha az orvosoknál a munkásbiztosítás szociálpolitikai értékét illetőleg az elfogultságnak oly nagy fokát észlelhetjük, hogy akadémiai képzettségű embereknél szinte meglepőnek találjuk.

Hogy az orvosok a sztrájkokkal való fenyegetéseket beváltják-e vagy sem, azt be kell várni; az kétségtelen azonban, hogy a betegsegélyző pénztárak nem engedik magukat a fenyegetés által megfélemlítettnek. Ha a harcra, amelyet minden erejük megfeszítésével el akarnak kerülni, rákényszerítik őket, akkor majd értik is a módját annak, hogyan küzdjék azt végig.

Az állami alkalmazottak egyes csoportjait betegség, illetve baleset esetén megillető illetmények és ellátások tárgyában a m. kir. minisztérium egy 1910. augusztus 6-iki minisztertanácsi határozat alapján rendeletet adott ki. *)

A rendelet megállapítja, hogy az állami hivataloknál alkalmazott díjnokok és napidíjas szolgák összes járandóságai élvezetében husz héten át meghagyandók, megállapítja folytatólag azt is, hogy azon állami alkalmazottaknak, kiknek nyugellátása az 1907. évi XIX. t.-c.-ben meghatározott kártalanítás összegénél kisebb, nyugellátása kiegészítendő. Végül megállapítja, hogy azon állami alkalmazottak, illetve hozzátartozók, kiknek nyugellátás meg nem állapítható, üzemi baleset alkalmából az 1907. évi XIX. t.-c.-ben meghatározott kártalanítást kapják.

A rendelet a kérdések egész sorát veti föl és hagyja megoldatlanul. Megállapíthatjuk, ill. következtethetjük a rendeletről, hogy a betegség esetére való illetmény-megállapítással az 1907. évi XIX. t.-c.-ben meghatározott azon előfeltételnek kíván eleget tenni, mely előfeltétel fenforgása esetén az állami hivatalokban alkalmazottak nem esnek betegség esetére való biztosítás hatálya alá. Eltekintve attól a kérdéstől, hogy ilyen minisztériumi határozat, mely mindenkor megváltoztatható, azonos hatályú-e a szolgálati rendtartásban történő megállapítással, a minisztertanácsi határozat szociális szempontból helytelen, de e része törvénybe is ütközik.

A rendeletnek a balesetbiztosításra vonatkozó része abban az értelmezésben, hogy ezzel a rendelettel az állami üzemekben alkalmazottak a balesetbiztosítás alól kivonatnak — mely értelmezés pedig világosan következik a rendeletről — az 1907. évi XIX. t.-c. 10. §-ába ütközik.

Az 1907. évi XIX. t.-c. 10. §-ának második bekezdése a következőket mondja: E (állami stb.) vállalatok, hivatalok és közintézetek *nyugdíjjogosultsággal kinevezett* tisztviselőire, valamint oly alkalmazottaira, kik, valamint hozzátartozóik az e törvény VII. fejezetében megállapított kártalanításnak megfelelő nyugdíjigénnyel bírnak, a balesetbiztosítási kötelezettség hatálya sem terjed ki.

A törvény szövege szerint tehát kivehetők a balesetbiztosítási kötelezettség hatálya alól:

- a) a nyugdíjjogosultsággal kinevezett tisztviselők,
- b) azok az alkalmazottak, kik az 1907. évi XIX. t.-c.-nek megfelelő nyugdíjigénnyel bírnak.

Másféle kivételt az alkalmazottak jelzett kategóriáira nézve a törvény meg nem állapít.

A minisztertanácsi rendelet ezzel szemben az 1907. évi XIX. t.-c.-nek megfelelő kártalanításnak megfelelő igényt biztosít az *illető tárca költségvetésének terhére*, vagyis ki akarja venni a balesetbiztosítás hatálya alól azokat az alkalmazottakat, kiknek nyugellátási összege kisebb, mint az 1907. évi XIX. t.-c. VII. fejezetében meghatározott kártalanítás, valamint azokat az alkalmazottakat, kiknek nyugellátásuk nincs baleset esetére.

A minisztertanácsi rendelet tehát olyanokat kíván kivonni a balesetbiztosítási kötelezettség alól, kiket az 1907. évi XIX. t.-c. 10. §-ának rendelkezése szerint a balesetbiztosítási kötelezettség alól kivonni nem lehet.

Az ilyenképen kivont alkalmazottaknak bármely választott bíróság megítéli a pénztárral szemben törvényesen a baleseti kártalanítást, hogy a pénztár mit csinál az államhatalommal, mint munkaadóval szemben, az igazán mellékes a minisztertanácsi rendelet szellemében.

Milyen reformot akarnak az iparosok? Az ipartestületek országos szövetsége f. é. augusztus hó 20-án tartotta ezidei közgyűlését Zsolnán, amely alkalommal a munkásbiztosítás reformjával is foglalkoztak. Az előadók hangoztatták, hogy az iparosok sok zaklatásnak vannak kitéve, a kezelési költségek óriási összegre rúgnak; feleslegesnek tartják az országos pénztárt, a betegsegélyező pénztárakat az ipartestületek kezébe kell adni, amelyek jobban is, olcsóbban is el fogják látni a szolgálatot. Mindezekon kívül a következő követeléseket állították fel: az autonom testületekben a tényleges paritás, a tisztviselők összeférhetlenségének ismert módon való szabályozása, az országos pénztár megszüntetése, a balesetbiztosításnál a hozzájárulás kétféleségének eltörlése, a tagbejelentés eszközésébe s a járulékok befizetésének ellenőrzésébe a munkásság is bevonassék, az orvosok működésükért a pénztárral szemben felelőséggel tartozzanak, az állam-kincstár a betegség elleni biztosítás költségeinek egy részét vállalja magára, a napibérosztályokba való besorozás alapjául heti 6 nap

*) A rendeletet legközelebbi számunkban külön cikkben fogjuk tárgyalni.

szolgáljon azon üzemeknél, ahol 6 napon át dolgoznak s 7 nap, ahol 7 napon át dolgoznak. Továbbá azok a tagok, akik a pénztárt jogtalan segély igénybevétele által károsítják, csalásért is büntetendők s a vállalati pénztárak feleslegeiket ne szolgáltatassák be, a kerületi pénztárak pedig csak a felesleg $\frac{1}{3}$ részének beszolgáltatására köteleztessenek stb. Végül egyhangulag elhatározták, hogy úgy az ipartörvény, mint a munkásbiztosítási törvény reformja érdekében való impozáns állásfoglalás végett Budapesten országos iparoskongresszust tartanak, előbb azonban felkérlik a kormányt, hogy a reformok mielőbbi megvalósításáról gondoskodják.

Baleseti kártalanítások érvényesítése Amerikában. A cs. és kir. külügyminiszterium, illetve az osztrák igazságügyi miniszterium a következőket teszi közhirrre: Ha valamely osztrák állampolgár Amerikában meghalt, különösen pedig, ha ott baleset által veszítette el az életét, gyakran szükségessé válik, hogy az elhunytnek Ausztriában maradt hozzátartozói az örökségnek, vagy a baleseti kártalanításnak behajtása céljából valamely Amerikában lakó személyt hatalmazzanak meg. Többször előfordul, hogy a hozzátartozók olyan személyek javára állítják ki a meghatalmazást, akiket a meghatalmazás kiállítói közelebbről nem ismernek. Ennek elkerülhetése céljából ajánljatik, hogy hasonló esetekben mindenkor a cs. és kir. konzuláris hatóságok közvetítése vétessék igénybe, amelyek az illetők jogait erélyesen megvédelmezik. Ha a meghatalmazás a cs. és kir. konzuláris hatóságok részére kiállítatik, mindenkor ügyelni kell arra is, hogy az esetleg valamely harmadik személy részére már előzőleg adott meghatalmazás határozottan visszavonassék.

Ez a rendelkezés bizonyára Magyarországra is vonatkozik, csodálkozunk tehát, hogy kellőképen közzétéve nem lett.

Balesetbiztosítási kötelezettség a léghajózásnál. A német birodalmi biztosítási hivatalban a f. év március hó 16-án tanácskozást tartottak arról, hogy az újabb időben Németország különböző helyein berendezett léghajó-utazások a balesetbiztosítási törvény hatálya alá vonassanak-e vagy sem és adott esetben melyik biztosító-szövetkezethél (Berufsgenossenschaft) kell a biztosítást eszközölni. A tanácskozáson a biztosító-szövetkezetek számos képviselője vett részt és résztvettek szakértők gyanánt a léghajózás terén vezető személyiségek is. Hosszas tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy úgy a léghajózási, előállítási és utazási, mint a repülési üzemek is biztosítási kötelezettség alá esnek.

MUNKÁSVÉDELEM.

A svájci új gyári törvénytervezet.

»Főgyengénk mindig az volt, hogy kevesen voltunk. Fajunk tehetőséges, de nem tarthat lépést azokkal a fajokkal, amelyek sokkal számszabbak!« Ezt a kijelentést kockáztatta Andrassy Gyula gróf, midőn minap Miskolcon, az orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésén elnöki megnyitóját tartotta. Amennyiben ezen állítása sokakban azon balhiedelmet is keltheti, hogy elsőbben a lakosság száma és nem annak kulturfoka befolyásolja a művelődés ütemét, irányát és fejlődését: időszerűnek tartjuk sürgősen a kis Svájc új gyári törvényjavaslatát ismertetni. Egyben hangoztatnók, hogy éppen a kis Svájc, lakosságának nemzetiségek szerinti megoszlását tekintve, nagyban hasonlít hazánkra s így eleve talaját kell, hogy veszítse azon közeli s ilyen alkalommal mindig felhozott ellenérv is, hogy nálunk a szociálpolitikai haladásnak főkerékkötőjét az egyes nemzetiségek közötti torzalkodásokban kell látnunk...

Érdekes és megszívlelendő már az új törvényjavaslat megokolásának ama kitétele, hogy az eddigi — 1877 március 23-án életbeléptetett — törvény, habár munkásvédelmi tekintetekben a lehető legliberálisabb felfogásra való rendelkezéseket tartalmazza, az ipari termelést nemcsak, hogy meg nem károsította, hanem egyúttal a legerélyesebb fejlődés útját is egyengette. Pedig Svájc elsősorban *exportállam* s így azzal, hogy a munkásvédelemmel természetszerűen járó megterheléseket is magára vállalta, eleve is megdrágította a termelését azon külföldi államokéval szemben,

ahová kivitelét terelte s ahol a munkásvédelemmel járó kiadások még meg nem drágították az ipari termelést. Kitűnik ez abból, hogy míg 1882-ben Svájcban csak 2.642 gyár létezett 134.856 munkással, addig 1907-ben már 307.128 munkást foglalkoztattak 7.278 telepen.

Az új törvénytervezet csakis a szoros értelemben vett gyári telepekre vonatkozik s így rendelkezéseiben az otthonmunkát, a háziipart és a kézművességet teljesen figyelmen kívül hagyja. Ezzel szemben az ipari *termelő szövetkezeteket* (Produktivgenossenschaften) kifejezetten hatálya alá vonja. A gyár fogalmának olyképpen megállapítása, hogy annak veendő minden ipari telep, amelyen több munkás, *otthonán kívül* foglalatoskodik, elegendő biztosítéknak látszhatik az iránt, hogy a gyári törvény hatálya alá tényleg minden ipari üzem fog tartozni.

A törvénytervezet ama része, mely a tulajdonképpen (*egészségügyi*) munkásvédelmi és *baleset megelőzését* célzó rendelkezéseket tartalmazza, nem annyira részletes, mint inkább általános vezérelveket állít fel. Indokolja ezt a törvényhozó következő érdekes kitételrel: »Merev, sablonos rendelkezésnek itt helye nem lehet. A hatóságok eddigelé is annyi előrelátást és erélyt tanúsítottak, hogy továbbra is megbizhatunk bennük és elvégre maguk a munkások is hova-tovább mindjobban képesek a netalán észlelt sérelmeket önerejükől kiküszöbölni«. Új és mindenképpen célszerű ama rendelkezés, hogy »a teleptulajdonos kötelezhető arra, hogy a munkahelyiségek ürtartalmát s a bennük foglalkoztatható munkások számát is falragason feltüntesse«. Minden *munkás* köteles az őt üzemközben ért balesetet munkaadójának bejelenteni, aki, ha a tudomására jutott baleset hat napnál tovább tartó keresetképtelenséget vagy halált *idézne elő*, a baleset bekövetkezését a kantonális hatósággal azonnal tudatni köteles. Azt, hogy az úgynevezett *ipari betegségek* a balesetekkel egyenlő elbírálás alá esnek, fentartja az új tervezet is.

Figyelemre méltók a *munkarendre* vonatkozó okos rendelkezések közül azok, amelyek megtiltják azt, hogy a munkást *pénzbírsággal* sújtsák, avagy átmenetileg is a *munkából kizárják*. Indokolják ezen új és humánus rendelkezést azzal, hogy a munkából való kizárás alapján egyoldalú és önkényes felrugasza a munkaszerződésnek s így mindenképpen törvényellenes. És ugyancsak sérti a jogérzékét, hogy az egyik szerződő félnek megadnók a bírságot, míg a másik félnek csak a bíróság nyújtson védelmet. Magától értetődik, hogy a munkarend szövegezésére mindenkor a munkásképviseleknek is biztosítottassék alkalom és befolyás. A felmondás idejét mindkét oldalról 14 napban állapították meg, ha csak külön szerződések (normal-, tarifaszerveződések) másképp nem rendelkeznek. Fontos a 15. §., mely szerint: *Alkotmányos jogok érvényesítéséből vagy a hadikötelezettség teljesítéséből, betegségből vagy balesetből eredő keresetképtelenség, ha négy hétnél tovább nem terjedt, felmondásra nem adhat okot*. Erre vonatkozólag kifejezetten mondja az indokolás, hogy ily módon a munkásegyletek létesítését elősegíteni véli. Szükségesnek tartja a munkásegyleteket, mivel nélkülök a munkáselem sanyarú helyzetén nem javíthat s másfelől, közismeretes, hogy a munkaadók is ily egyesületekben való tömörüléssel igyekeznek és képesek is saját érdekeiket előmozdítani.

A munkaadó vagyoniilag felelős azért, hogy a munkásnak fizetett bér a keresményének teljesen megfelelő legyen. Túlórákért, éjjeli és vasárnapon végzett munkákért legalább is 25% *pótbér* fizetendő. Svájc tehát az *első* állam, mely *törvényes kötelezettséget* ró a munkaadókra, hogy ők, ha a rendes munkaidőn túl foglalkoztatják munkásaikat, némi rekompenzációt is adjanak nekik. A munkaviszonyokból eredő *kollektiv-pörök* elintézésére külön *egyeztető hivatalok* lesznek felállítva, melyeknek elnökei a paritás alapján választandók. Ezen egyeztető hivatal vagy felszólításra, vagy saját kezdeményezéséből iparkodják a harc kitörését megelőzni s a meghasonlott felek bírság terhe alatt *kötelesek* az egyeztető hivatal felszólítására

megjelenni, tárgyalásokba bocsátkozni s a kért felvilágosításokat megadni. A harcoló felek bármelyikének indítványára *kötelező erejű döntést* hozhat az egyeztető hivatal.

A 30. §. a megengedhető napi munkaidőt, hétköznapokon, legfeljebb 10 órában, vasárnap és ünnepnapokat megelőző napokon legfeljebb 9 órában állapítja meg. Indokolásául ennek a rendelkezésének az alábbi, 1909. évre vonatkozó statisztikát közli a javaslat, a svájci gyárakban szokásos munkaidő tartamáról. Az említett évben

19	gyárban dolgozott	839	munkás	8	órát
16	»	523	»	8 ^{1/2}	»
647	»	17.676	»	9	»
644	»	22.933	»	9 ^{1/2}	»
3.494	»	150.795	»	10	»
1.077	»	72.859	»	10 ^{1/2}	»
1.708	»	44.568	»	11	»

Mivel tehát a munkások zöme (62^{1/10}) már eddigé is a 10 órás munkanapot fogadta el, a javaslat is ezen munkatartamot teszi magáévá; de ezenfelül kiköti, hogy a munkások naponta délben legalább egy óras pihenőt élvezzenek s hogy a törvényt szabta munkaidőn túl még saját jószántukból se dolgozhassanak, valamint lakásukba se vihessenek munkát. Éjjeli és vasárnapi munkára csak azon munkás használható, aki ebbe *előzetesen beleegyezett*. De ezen éjjeli munka nyolc óránál tovább nem terjedhet. Minden munkás, aki éjjel dolgozik, legalább minden vasárnapon teljes 24 órán szüneteljen. Nők sem éjjel, sem vasárnapon nem foglalkoztathatók. Ugyanők délben 1^{1/2} órai pihenőben részesítendőek. Ha ezt az üzem természete meg nem engedné, akkor ők csak 9^{1/2} órán foglalkoztathatók, tehát a férfimunkásoknál 1^{1/2} órával korábban bocsátandók el a munkából. Szombaton a férjezett női munkás, ha kívánja, legfeljebb délig foglalkoztatható. Gyermekegys nők, lebetegedésük utáni 6 héten át nem foglalkoztathatók, valamint a munkából el nem bocsáthatók.

Korszerű és teljesen megfelelő a *fiatalkorú* munkások védelme. 14 éven aluliak egyáltalában nem foglalkoztathatók, és a telepen sem szabad tartózkodniok. Tizenhat éven aluli munkást csak bizonyos, rendeleti úton közelebbről megjelölendő üzemekben lesz szabad foglalkoztatni. Tizen-nyolc éven aluli munkás sem éjjel, sem vasárnapon nem dolgozhatik svájci gyárban, valamint túlórázásra sem szabad őket szorítani. Behatóan vannak még az ily védettkorúak iskoláztatására vonatkozó rendelkezések szabályozva.

Egyáltalában örömmel állapíthatjuk meg, hogy az új tervezet nemcsak az ipari munkások testi épségét minden lehető módon védeni törekszik, hanem ezenfelül példát ad arra is, hogy mikép lehet a munkáselem önértetét és állampolgári érzületét mindenféle külső nyomással szemben hathatósan megóvni. A svájci példa nyomán talán csak elnémulnak azok, akik a munkásvédelem fejlesztésében látják legfőbb akadályát a nemzeti vagyonsodásnak s versenyképességnek s mindenképpen azon vannak, hogy a dolgozó milliók az alkotmányos élet sáncain kívül maradjanak. *Dr. Pach.*

Gyermekek és nők foglalkoztatása az osztrák bányaiiparban.

Az osztrák képviselőháznak 1910. évi június hó 20-diki ülésén a kormány olyan törvényjavaslatot terjesztett elő, amely hatályon kívül helyezi a bányaiipari ifjú munkások és munkásnők foglalkoztatásáról, a napi munkatartamról és a vasárnapi munkaszünetről szóló 1884. évi június hó 21-diki törvény 1. §-át. Az ezen pontban megszabott rendszabályok helyett és a törvény kiegészítése céljából a következők rendeltetnek el:

A bányaiiparban 14-ik életévüket még be nem töltött *gyermekek*, mint munkások nem foglalkoztathatók. *Asszonyok* és *leányok*, bármely koruak legyenek is, a bányaiiparban csak nappal, gyermekegysok pedig csak 6 héttel lebetegedésük

után, esetleg, ha orvosi bizonyítvánnyal igazoltatik munkaképességük, 4 héttel lebetegedésük után alkalmazhatók. Az éjjeli idő az esti 8 órától hajnali 5 óráig tart. Két napi szakban dolgozó üzemekben a 18-dik életévüket már betöltött munkásnők éjjeli pihenőjének kezdete esti 10 órára állapítható meg. Amennyiben munkásnőkről van szó, az 1884. évi június hó 21-diki törvény 3. §-a 2-dik bekezdésének értelmében való kivételnek megengedése csak a 18-dik életévüket túlhaladott asszonyokra és leányokra vonatkozik, azonban oly feltétellel, hogy az éjjeli pihenőnek legalább 11 óráig kell tartania.

Előre nem látható, nem időszakosan visszatérő, elemi csapásokra visszavezethető üzemmegszakításoknál a 18-ik életévüket túlhaladott munkásnőkre nézve az éjjeli munka tilalma hatályon kívül helyeztetik. Ha ilyen esetekben munkásnők bányamunkára alkalmaztatnak, akkor alkalmaztatásuk kezdete és vége minden egyes esetben haladéktalanul bejelentendő a kerületi bányahivatalnál. A felszínen folyó munkáknál, amelyeknek a klimatikus viszonyok folytán az évnek legalább 4 hónapjában szünetelniük kell, a 18-dik életévüket már betöltött munkásnők a naptári év többi részében 1918. december hó 31-dikéig éjjel is foglalkoztathatók.

A gyermekek védelme. Weagwood képviselő a gyermekek hirnevének védelméről szóló törvényjavaslatot terjesztett az angol alsóház elé. A törvény azon pörökről szóló tudósításokra vonatkozik, amelyben gyermekek mint vádlottak, vagy tanúk szerepelnek. A törvény szigorúan megtiltja a lapoknak, hogy az ilyen gyermeknek a nevét, lakcímét, vagy bármily olyan információt közöljenek, amelyből a gyermek kiléte megtudható. Az ezen törvény ellen vétőket az első esetben 250 korona bírsággal sújthatják, megismétlődés esetén pedig 625 koronáig büntethetők. Ha a gyermeket egy felnőttel közösen helyeztek vád alá, nem tartják a törvény ellen való kihágásnak, ha a tudósításban egyszerűen megemlítik, hogy a gyermek milyen rokonsági viszonyban van a felnőtt vádlottársával.

Gyermekek az utcán. Az angol belügyminisztérium bizottságot küldött ki a gyermekmunkára vonatkozó 1903-iki törvény működésének tanulmányozására és annak megállapítására, nem szükséges-e további törvényes rendszabályokkal korlátozni a gyermekek alkalmazását az utcai árúsításban. Ezidőszent csak 11 évesnél fiatalabb gyermeket tilt el a törvény az utcai árúsítástól. 14 éven aluli gyermekeket este 9 órától reggel 6 óráig terjedő időközben nem szabad az utcán foglalkoztatni. Londonban körülbelül 14.000 fiú és 1.000 leány kereskedik az utcákon. Ezek főként újságárúsítással foglalkoznak. Virággal és gyufával aránylag kevesen kereskednek, a cipőtisztítás pedig kihalóban lévő mesterség.

A bizottság jelentésében rámutat arra, hogy az utcai árúsítás nagyon gyakran erkölcsileg veszedelmes. A fiúk sokszor szerencsejátékokra vagy koldulásra adják magukat. A leányok még sokkal rosszabb bűnökre. Egészségi szempontból különösen veszedelmes az utcai foglalkozás a nyers és rossz időjárás miatt. A bizottság ezért azt javasolja, hogy a 17 évesnél fiatalabb fiúkat és a 18 évesnél fiatalabb leányokat teljesen tiltsák el az utcai árúsítástól. A bizottság kisebbsége különvéleményben azt javasolja, hogy a helyi hatóságokat hatalmazzák föl arra, hogy a 18 évesnél fiatalabb gyermekeket tiltsák el az utcai árúsítástól, de előbb vizsgálják meg, vajjon más megfelelő foglalkozást találhatnak-e. Más esetben azonban 14 éves fiúknak is adhatnak engedélyt utcai árúsításra, azzal a kikötéssel, hogy a fiúk kötelesek időközben valamilyen technikai iskolát látogatni. Ezt az intézkedést főként azért tartják fontosnak, mert az utcai árúsítással foglalkozó gyermekeknek az a hátrányuk, hogy semmilyen munkához nem értenek s amikor felnőttek, csak a munkanélküliek számát szaporítják, vagy a legjobb esetben időközönként napszámos-munkát végezhetnek.

Szegény anyák védelme. Az angol alsóházban Harkourt Róbert képviselő törvényjavaslatot terjesztett elő, amelynek célja fölhatalmazni a helyi hatóságokat, hogy a szükségét szenvedő anyáknak szülés előtt és után való támogatásáról gondoskodhassanak. A javaslat megengedi a helyi hatóságoknak, hogy negyedszázalékos pótdót vessenek ki s az így befolyt összegből tápszerekkel és orvosi segélyvel lássák el a szülés előtt és szülés után levő asszonyokat. A helyi hatóság szabja meg a segélyezés időtartamát és egyéb föltételeit. Mindamellet a törvény már megszabja a föltételek egy részét. Ezek szerint a segélyezést igénybe vevő anya kötelezi magát, hogy alkalmazkodik az orvos, a szülésznő, vagy a helyi hatóságtól kiküldendő illetékes egyének utasításaihoz, megszabott időben fölhang a rendszeres munkával és egyebekben is követi a megszabandó utasításokat. Miután az asszony a helyi hatósághoz fordult támogatásért és köte-

lezi magát az utasítások követésére, terhességének második felében a helyi hatóság ellátja élelmiszerekkel és egyéb szükségesekkel, betegsége idején pedig orvosi segélyről és szülésznőről gondoskodik. Ugyan e támogatás a lebetegedése után hat hónapnál tovább nem terjedhető idő alatt is kijár. Azonban a helyi hatóság ezen támogatást csak azon föltétel mellett adhatja, ha az anya (ha erre képes) maga szoptatja gyermekét. A törvény utasítja továbbá a helyi hatóságokat, hogy ezen föladatok könnyebben teljesíthetése céljából összeköttetést keressenek hasonló célú intézményekkel és egyesületekkel s fölhatalmazza őket, hogy jogikat részben, vagy teljesen ezen intézményekre vagy egyesületekre átruházzák.

A terhes munkásnők kimelésének jelentősége kitűnik azokból a németországi statisztikai adatokból, amelyek a női biztosítottaknak anyasági viszonyaival foglalkoznak. Ezek szerint különválasztván azokat a nőket, akik egészen a lebetegedésig végeztek bér munkát és azokat, akik kimelésük céljából lebetegedésük előtt legalább 3 héttel otthagyták a műhelyt, kiderül, hogy az előbbieket közül 100 gyermekágyas nőre 17,2 elvetélés és koraszülés esik, míg az utóbbiaknál, akik gazdaságilag is valamivel kedvezőbb helyzetben vannak, csak 2,6 a gyermekágyi halálesetek száma. Hogy a nők foglalkozása gyakorolt-e ezen számadatokra valamely befolyást, azt általános érveléssel nem lehetett megállapítani a foglalkozásoknak rendkívüli különböző volta folytán. Leggyakoribb volt a terhesség a cselédekénél, azután a textil munkásnőknél, a kereskedelmi segédmunkásnőknél, elárúsítónőknél stb. 100 gyermekágyra esett elvetélés és koraszülés: a fémcsiszoló munkásnőknél 53,5, mosónőknél és vasalónőknél 11,1, szabónőknél 13,2 stb. Ezeknek a szülési baleseteknek oka többnyire nehéz munkában, ipari mérgekben és az elvetélésnek önkéntes módon való előidézésében keresendő. Egyéb megbetegedések, kivált vérzések első sorban a gyári munkásnőknél fordulnak elő. Ezek mellett a gyermekágyi láz és az emlőlobok játszanak szerepet.

Az ipartörvény megváltoztatása Hollandiában. Folyó év április hó 30-án királyi üzenettel az ipartörvény megváltoztatására vonatkozó törvényjavaslat terjesztetett a németalföldi második kamara elé. A fennálló törvény megváltoztatását első sorban az tette szükségessé, hogy Németalföld csatlakozott az 1906 évi szeptember hó 26-iki berni egyezményhez, amely az ipari munkásnők éjjeli munkájának tilalmával foglalkozik.

A javaslat jóval messzebb megy, mint amennyire a megegyezés követeli, amennyiben t. i. a munkások számára való tekintet nélkül minden üzemet alávet a nők éjjeli munkájának tilalma alá. Az ifju munkások védelmi korhatára ezentúl nem 16, hanem 17 év. Az ifju munkások és nők napi munkaideje 11 órától 10-re szállítatik le. Férjes nők szombaton délután csak 4 óráig dolgoznak. Minden 4 $\frac{1}{2}$ munkaóra után legalább félórás szünet következik. Ha az összmunkaidő hat óránál több és esti 6 óra előtt végződik, akkor egy órai, ha pedig esti 6 óra után végződik, akkor 1 $\frac{1}{2}$ órás szünettel kell félbeszakíttatnia. E mellett a félórás szünet egybeeshetik ezen hosszabb szünettel is.

A 12 éven alul lévő gyermekekre vonatkozó munkatiltalom ezentúl a 13 éven alul lévő iskolaköteles gyermekekre is kiterjesztetik.

A törvényjavaslat az üzem tulajdonosát, vagy vezetőjét teszi felelőssé azért, hogy tiltott munkák ne végeztessenek.

Új a javaslatban az, hogy a munkásigazolványok ezentúl nemcsak az ifjú munkások, hanem a felnőtt munkásnők részére is kiállítandók és hogy továbbá bizonyos üzemekben kérhető az is, hogy az illető ifjú munkások, vagy munkásnők az igazolványnak még egy másodpéldányát is hordják maguknál.

Az üzemben foglalkoztatott valamennyi munkásról jegyzékek vezetendők. Minden munkaadó ezeken a jegyzékeken kívül még egy külön munkásjegyzéket is tartozik vezetni és abba köteles valamennyi munkásnak vezeték- és keresztnevét beírni, sőt még azt is számon tartani, ha valamelyik munkása vallási viszonyai miatt nem vasárnap, hanem valamely más napon kívánna pihenőt tartani. Ezen jegyzék helyett azonban, ha a feltételeknek egyébként megfelel, nagyobb üzemekben a bérjegyzék is használható. Végül az orvosok kötelesek minden hivatásos betegséget bejelenteni. A bejelentési kötelezettség alá eső betegségek rendeleti uton állapíttatnak meg.

	JOGGYAKORLAT	
--	---------------------	--

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Üdülőhelyre adott engedély az üdülőhelyre utalással azonos jogokat ad.

I.

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1910. június 28-án kelt 1909—357/5. számú ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatja és kötelezi a gy.-i kerületi munkásbiztosító pénztárt, hogy az igénylőnek 62 K 20 f, azaz hatvankettő korona húsz fillért végrehajtás terhe mellett három nap alatt kifizesse.

Indokok: B. Gy. a gy.-i K.-féle piskótagyárban alkalmazott raktárnok a gy.-i kerületi munkásbiztosító pénztár tagja, dr. B. Gy. pénztári főorvostól tüdőcsúcs-hurutja miatt 4 heti üdülésre B.-ra távozási engedélyt kapott.

A pénztár az igénylőt a B.-n töltött 36 napra a IV. napibér osztálya szerint neki járó $1.75 \times 36 = 63$ K táppénzben részesítette.

Az igénylő arra hivatkozva, hogy a törvény szerint oly helyen, hol a beteg tagot a pénztár nem kezelteti, sem gyógyszert neki nem ad, kétszeres táppénz jár a betegnek és hogy a főorvos, midőn neki távozási engedélyt adott, a kétszeres táppénzt kilátásba is helyezte, a kétszeres, illetőleg második táppénz megfizetése iránt indított keresetet.

A pénztár keresetével elutasította azon az alapon, hogy a T. 101. §-a értelmében a pénztárak a betegsegélyezésnél kölcsönösen eljárni tartozván, szükség esetén a B.-ra illetékes társ-pénztár részesítette volna az igénylőt orvosi kezelésben és gyógyszerekben is (amire szüksége nem is volt), és mivel csupán üdülésre kapott engedélyt, a T. 55. §-ában említett esetre kijáró kétszeres táppénzt nem igényelheti.

Az igénylő e határozat elleni föllebbezésében kétszeres táppénzének megítélését kérte; majd a választott bíróság elnökének felhívására G. I. b.-i vendéglős számlájával igazolta, hogy 35 napi ott tartózkodása idejére lakás és ellátásért összesen 151 koronát fizetett neki és igazolta azt is, hogy 4 K 40 f vasuti költsége volt. A választott bírósági tárgyaláskor keresetét oda módosította, hogy felmerült költségeiből a már felvett 63 K egyszeres táppénzen felül csak 58 K erejéig még fenmaradt tartozásának kifizetését kéri, többet nem.

A tárgyalás előtt tanuként kihallgatott pénztári főorvos tagadta, hogy ő a kétszeres táppénz kiutalását kilátásba helyezte.

Az első bíróság ítéletében kimondta, hogy B. Gy.-nak a T. 55. §-a alapján kétszeres táppénz követeléséhez nincs joga, mert nem orvosi gyógykezelés, hanem csupán üdülés végett küldetett B.-ra és nem is volt ott sem orvosra, sem gyógyszerre szüksége. Mivel azonban a pénztár főorvosának javaslatára a pénztár tudtával és beleegyezésével tartózkodott üdülőhelyen, amire a betegsége folytán szüksége volt, a T. 50. §. 2. pontja alapján a pénztár arra az időre, amennyit a főorvos előírt, az igénylő felmerült szükséges költségeit fődözni köteles. Ezek mértékére nézve az elsőbíróság azt találta, hogy mivel az igénylő ellátása B.-n napi 4 K 19 f-be került, ami, bárha a kétszeres táppénz összegét is meghaladja, mégis oly szerény összeg, melyen alul üdülni képtelenség és mivel ezt az összeget B. Gy. a kapott 63 K segélyen kívül csakis saját vagyonából és 58 K adósság vállalásából fődözhetette, a hivatkozott 50. §. 2. pontja alapján 58 K tartozásának megtérítését a pénztártól jogosan követelheti és ezért a pénztárt az igényelt 58 K-ban marasztalta is.

Az állami munkásbiztosítási hivatal a gy.-i kerületi munkásbiztosító pénztár felebbezése folytán bizonyítás kiegészítését rendelve el, dr. B. Gy. pénztári főorvos újabb tanuvallomásából megállapította, hogy ő előbb B. Gy.-nak szanatóriumba küldését javasolta és csak saját kérelmére adott neki utóbb B.-ra 4 heti üdülésre távozási engedélyt.

Tekintve, hogy a pénztár főorvosa — e nyilatkozata szerint — az igénylőnek klimatikus gyógyhelyen való szanatóriumi ápolását találta szükségesnek, de a pénztár őt szanatóriumba még sem utalta, hanem e helyett a főorvos engedélyével és a pénztár jóváhagyásával B.-n volt üdülni, ahova való távozása tüdő-

hurutja miatt a főorvos szerint is célszerű volt, ezen fenforgott körülmények közt az állami munkásbiztosítási hivatal a b.-i üdülést az igénylőre nézve valamely elismert klimatikus gyógyhelyen való szanatóriumi ápolást pótló oly szükségletnek ismerte fel, melynek szükséges költségeit, mint a T. 50. §. 2. pontja értelmében veendő fürdősegélyt a hivatal 15. sz. elvi határozata értelmében az orvosilag megszabott időtartamra egészen a pénztár tartozik viselni.

Ezt a kötelezettséget és hogy az igénylőnek kétszeres táppénz követeléséhez nincs joga, az elsőbíróság is helyesen állapította meg.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Kocsisok félszemük elvesztéseért járó kártalanítás tekintetében nem számíthatók az ugynevezett kvalifikált munkások közé.

A német birodalmi biztosítási hivatal 1910. január 13-án kelt 2.397. sz. ítélete.

Egy Seltersvíz-üzemben alkalmazott és a Seltersvíz elszállításánál foglalkoztatott kocsis a kocsiján levő palaczkok szétrobbanása folytán bal szemén oly súlyosan sérült meg, hogy látási képességét a sérült szemén teljesen elvesztette. Nevezett hat éven keresztül $33\frac{1}{3}\%$ -os munkaképesség csökkenésnek megfelelő járadékot kapott, a hatodik év után választott bíróság a Berufsgenossenschaft indítványára a járadékot 25% munkaképességcsökkenésnek megfelelő járadékokra szállította le. A birodalmi biztosítási hivatal az ezen ítélet ellen beadott felebbezést 1910. január 13-án hozott ítéletével elutasította a következő indokokból:

Dr. E. tanár orvosi szakvéleménye szerint az 1901. június 5-én történt baleset folytán a balszem látóképessége elveszett, a jobbszem látóképessége azonban megmaradt. A $33\frac{1}{3}\%$ -os munkaképességcsökkenésnek megfelelő járadékigénye megállapítása érdekében azt vitatta igénylő, hogy ugynevezett kvalifikált munkás, a kinek nagyon éles látásra van szüksége, a kvalifikált munkásnak pedig a birodalmi biztosítási hivatal egy félszem elvesztéseért még az állandósági állapot elérése után is $33\frac{1}{3}\%$ -os munkaképességcsökkenésnek megfelelően szokta a járadékot megállapítani.

Mindenesetre azonban, mint kocsisnak a kvalifikált munkásokkal egyenlő elbánásban kell részesíttetnie, mert az utcai por, az utcai élet és forgalom egy félszemű és így látásában korlátolt kocsist mindig nagyobb veszélyeknek tesz ki. Továbbá — így érvel a panaszos — a félszeműséggel járó eléktelenítés annyira korlátozza számára a munkapiacot, hogy mint urasági (parádés) kocsis állást nem kaphat. A fölebbezési bíróság ezen érvelést el nem fogadhatta. Ugynevezett kvalifikált munkásoknak az itt figyelembe jövő értelemben tekintendők azok a személyek, akiknek hivatásos működése a finom és éles korlátlan testi látás iránt különös követeléseket támaszt. A kocsis hivatása különösen a nagyvárosban nagy körültekintést és figyelmet követel, de mégsem különös látóképességet a fönt leírt értelemben. Kimondotta ugyan a birodalmi biztosítási hivatal, hogy a félszem elvesztése miatti kártalanítás mérlegelése tekintetében a kvalifikált munkásokkal egyenlően bírálendók el azok, kik veszélyes helyeken — pl. a tűz mellett — kénytelenek dolgozni vagy ki vannak téve azon veszélynek, hogy vas- vagy kőszilánkok szemüket megsérthetik, eme kocsis azonban hivatásában nincsen szemére nézve nagyobb veszélynek kitéve, mint általánosságban valamely üzemben foglalkoztatott munkás.

Nem forog tehát fenn semmiféle indok arra nézve, hogy a kocsis a kvalifikált munkások közé számíttassék. Egy félszem elvesztésével esetleg járó eléktelenítés sem alkalmas arra, hogy kocsisnál nagyobb mérvű keresetképtelenséget idézzon elő, mint más munkásnál, mert habár a kár mérlegelésénél a sérült eddigi hivatását tekintetbe kell venni, mégis első sorban azon kár térítendő meg, mely abból ered, hogy a sérült meg van fosztva attól a lehetőségtől, hogy az egész gazdasági téren tudásának, valamint testi és lelki tehetségeinek megfelelő keresetet találjon. Az egy kocsis részére tehetségeinek és imereteinek megfelelőleg nyitva álló általános munkapiacson a félszem elvesztése nem jelent magasabb keresetképtelenségcsökkenést, mint 25% -ot. Külömben a sérült a baleset idején nem volt urasági (parádés) kocsis nagyvárosban, hanem kereskedelmi jármű vezetője egy kis helységben. Seltersvizet rakott kocsijára és ezt fuvarozta. Már csak azért is az urasági kocsis különleges hivatásával járó körülményeket a kártalanítás mérlegelésénél figyelmen kívül kellett hagyni. Így tehát a járadék elszállítása a teljes járadék 25% -ára, indokolt volt.

Részletfizetésre
is szállítunk

**modern amerikai irodai-, úriszoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa cs. és kir. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes árjegyzék Ingyen és bérmentve.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszusz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsí és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT:

1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál és agyvérterlődnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőveny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-árnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitrícum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

JUSZT FERENC

LÁTSZERÉSZ

BUDAPEST, IV., MUZEUM-KÖRÚT 15. SZ.

A FOGÁPOLÁS legfőbb eszköze

a Dr. EGGER-féle
Kalium chloricum-

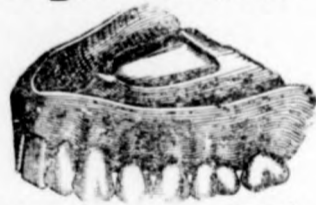
FOGPASZTA.

ORVOSILAG AJÁNLVÁ.

Főraktár NÁDOR-GYÓGYSZERTÁR
Budapest, VI., Váci-körút 17. szám.

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. I. em.

fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-

koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfoy Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Műsértelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkit érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfoy fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetik.

Ajánlja dúsán felszerelt látszerészeti árúk raktárát.
Saját készítményű szemüvegeket, valódi hegyi kristály
üvegek; a legfinomabb Goerz és Busch féle látszöveket.
A pénztár tagjai 15% engedményben részesülnek.

☐☐ KÖRUTI FÜRDŐ ☐☐

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KÁD « ÉS
HULLÁMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ «
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet.

„MATADOR”

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

☐☐☐

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselet és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek *építőköve*,
mellyel nemcsak *gyorsan* és *olcsón*,
de az *egészségügyi* követelmények-
nek legmegfelelőbbben lehet épít-
kezni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és
kivül-belül bármely módon még
kiegéttessel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak,
iskolák, munkáslakások, műhelyek
stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab.
Aerolith-, cementárú- és
terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

HIRSCH és FRANK

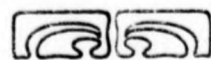
Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
☐ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált ☐
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. ☐ ELSŐRANGÓ REFERENZIÁK.

AUTOMOBILOK ACETYLEN LÁMPÁK

≡ BÁRDI JÓZSEF ≡

AUTOMOBIL RÉSZV.-TÁRS.

BUDAPEST, VI., MOZSÁR-U. 9. SZ.

TELEFONSZÁM 50-81.

BUNZL ÉS BIACHBUDAPEST, IX. KERÜLET
SOROKSÁRI-ÚT 94. SZÁM.

Vesznek és eladnak mindennemű rongyokat és papírhulladékot. Állandó nagy raktár tisztítórongyokban.

DIGESTOL GLÜCK

a legtokéletesebb emésztőpor.

Elősegíti az emésztést, fokozza a bél-működést és étvágyjavítólag hat. Javalva van a gyomor- és bél legkülönbözőbb bántalmainál, nehéz emésztés esetében, bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható minden gyógyszerárban.

Főraktár:

Glück-féle gyógyszerészeti laboratórium
Budapest, VIII., Rákóczi-tér 2.**GARAY SAMU
ÉS TÁRSA**sebészeti-, mű-, BUDAPEST, IV.
kötőszerszám- és vil- Kossuth Lajos-
lanygép-gyártók. utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; mülábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

**„Continental“
Pneumatik**

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és autók ke-
:: rekei részére. ::

**ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.**
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

TELEFON 53-77. TELEFON 53-77.

BIENENSTOK VILMOSRUGGYANTA-BÉLYEGZŐGYÁR ÉS VÉSŐ-INTÉZET
BUDAPEST. Fő-üzlet: CSAK
RÁKÓCI-ÚT 64. SZ. Fiók-üzlet:
:: KÁROLY-KÖRÚT 18. SZ. ::

:: Gyártmányai: ruggyanta- és rézbélyegzők,
pecsétnyomók, számozó- és lapszámozó-
gépek, dombornyomó-sajtók, monogramok,
bélyegző- és előnyomtató-festékek, állandó
estékpárnák, ruhajelző-festékek etb. :: ::

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

Magyarországi igazgatóság: Budapest, VIII. ker., Rákóczi-út 1.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1908-ik év végén 344 millió koronát :: a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok :: összege: 102 millió 420,280 K 80 fill.

:: Eddigi 85 millió 818,215 K 10 fill.
kifizetések:

AZ INTÉZET SAJÁT PALOTAJA:

Budapestben, Calvin-tér, Baross-utca 1., Ullői-út 2-4. sz.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájós lábúak legjobb eredményrel használják a **szab. Laufer ludtálp-fűzőt.**

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust kívánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész.

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám.

Kisérelje meg mindenki a közkedvelt

☛ SZABADALMAZOTT ☛

WILLAX

kávékockát,

mely a legtökéletesebb a maga nemében.

Darabja **4** fillérért mindenütt kapható.

FIGYELJÜNK a »szabadalmazott Willax kávékocka« felirású csomagolásra!!

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battaglai vulkanikus radioaktiv iszappal való részleges göngyölés. Csúz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény. ☐

Ajánlják orvosaink
☐ legkiválóbbjai. ☐

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR.

BALF GYÓGYFÜRDŐ

(Sopron mellett)

kénesforrásai kiváló sikerrel használatnak csúzos, köszvényes és női bajoknál. — Villamos vízfürdői páratlan gyógyhatásúak idegbajoknál. A kerületi munkásbiztosító pénztárak által ideutalt betegek teljes penzióért (melyben minden bennfoglaltatik) naponként 4.50 koronát fizetnek. Felvilágosítással és prospektussal szolgál az igazgatóság.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911,

TARTALOM : CIKKEK: A luganoi nagygyűlés tárgyai. Dr. Heller Farkastól. —
A gazdasági munkások megbiztosítása Königsbergben. Dr. Fáy
Gyulától. — A koleraellenes védekezésről. Dr. Kiss Gyulától. — Az osztrák orvosok küz-
delme a betegsegélyző pénztárak ellen. Brod J.-től. — A svájci új gyári törvénytervezet.
Dr. Pachtól. — **SZEMLE: Szociális egészségügy:** Ipari megbetegedések kongresszusa Brüs-
selben. — Az orvosok és természetvizsgálók ez évi vándorgyűlése. — Csecsemőhalandóság Ausz-
triában. — A tüdővész elleni küzdelem Szászországban. — A megbetegedések gyakorisága az egyes
ipari csoportokban. — Berlini lakás-ankét 1909-ben. — A lakásoknak jobb karban való tartása. —
Olommérgezés az agyagiparban. — Elmebetegségek balesetek kapcsán. — **Munkásbiztosítás:**
Az állami alkalmazottak egyes csoportjait betegség, illetve baleset esetén megillető illetmények és
ellátások. — Milyen reformot akarnak az iparosok? — Baleseti kártalanítások érvényesítése Ameri-
kában. — Baleseti kötelezettség a léghajózásnál. — **Munkásvédelem:** Gyermek és nők foglalkoztatása az osztrák bányáiparban. — A gyermekek védelme. — Gyermekek az utcán. — Szegény
anyák védelme. — A terhes munkásnők kimelésének jelentősége. — Az ipartörvény megváltozta-
tása Hollandiában. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. Balesetbiztosítás. — **Hirdetések.**

LIBÁL ÉS MÁRZ

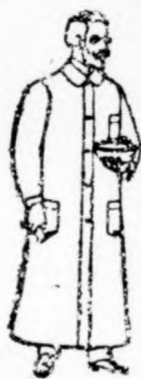
optikai intézet motor-hajtással

BUDAPEST, VI. KER.,
TERÉZ-KÖRÚT 54. SZ.

a nyugoti pályaudvarral szem-
ben, a Podmaniczky-utcai sarok-
házban.

Telefon 99-56. □ Törzsüzlet 1846-ban alapítva.

Csüptető- és szemüveg-különlegessé-
gek. Színházi látcsövek és távcsövek.
Hőmérők. Nagyítók. Üvegműszerek.
Laterna magikák. Rajz- és mérőeszkö-
zök. Barométerek és nedvességmérők.
Tájolók. Szög- — dobok — tükrök és
prismák. Különféle fajsúlymérők (areo-
meterek). Fényképészeti kamarák és
kellékek. **SPECIALISTÁK:** Törv. vé-
dett gyári villamosjelző és csirkeköltő-
hőmérőkben. Úgyszintén különféle
munkás szemüveg és respirátorokban.
A legtöbb budapesti és vidéki munkás-
és betegsegélyző pénztárak szerződés-
es szállítói.

• KOLERA •

elleni védekezésre nagyon
ajánlatos elszakíthatlan
hygienikus köpenyek
alkalmazása. — Szállítják
4 kor. 50 fillér ártól kezdve

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

□ ALAPITVA: 1892. ÉVBEN. □
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Szent-Margitszigeti üdítővíz

A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes
jó hatású, egészségpótló ital. —
A Szent-Margitsziget gyógyfürdő
felügyelősége saját kezelésében.
Telefon 36-52. Telefon 36-52

Minden jobb fűszerüzletben
és vendéglőben kapható.